

Kuormituksen alkuperä ja ongelmalohkojen tunnistaminen

Pasi Valkama

Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry

Vantaanjoki.fi

Mistä tänään puhutaan?

- Mikä on ongelmalohko?
- Tarkoituksena on esimerkkien avulla vastata siihen miten, mistä ja milloin pelloilta vesistöihin huuhtoutuva kuormitus syntyy
- Kuormituksen alkuperän tarkentaminen
 - Alueellisesti, ajallisesti, maankäytöllisesti ja lohkotasolla
- Tuloksia vesiensuojelumenetelmien vaikutuksista (kasvipeitteisyys, kipsi, rakennekalkki, ravinnekuitu, kerääjäkasvi)
- Tieto automaattimittausten avulla
- Miten viljelijä voi havainnoida kuormituksen alkuperää?

Automaattiantureilla mitataan tiheällä mittausvälillä veden laatua ja määrää

- vedenkorkeutta ja virtaamaa

- sameutta
- sähkönjohtavuutta
- lämpötilaa
- pH:ta
 - nitraattipitoisuutta
 - sameutta
 - DOC-pitoisuutta

- happipitoisuutta

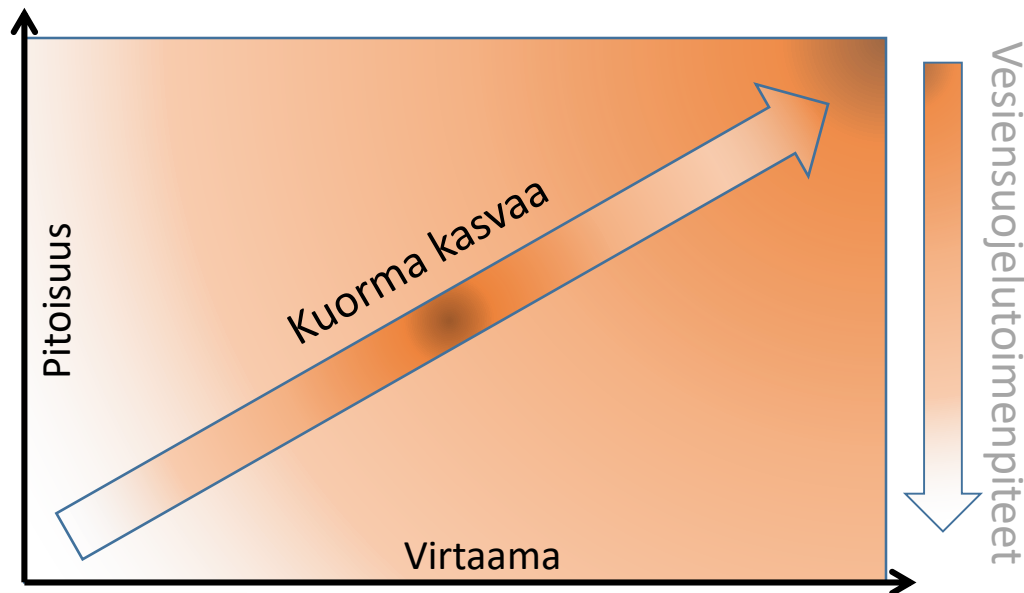
Ravinnekuorman muodostuminen

Ravinnekuorma = pitoisuus vedessä x virtaama

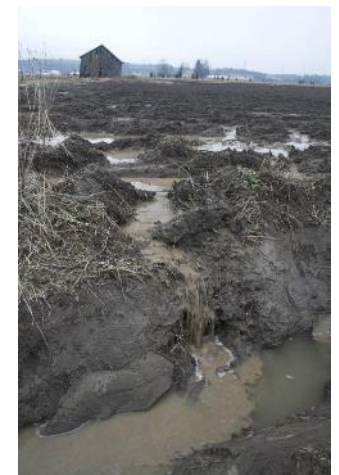
Mitä suurempi virtaama, sitä suurempi kuorma

Mitä suurempi pitoisuus, sitä suurempi kuorma

Molemmat suuria → hyvin suuri kuorma

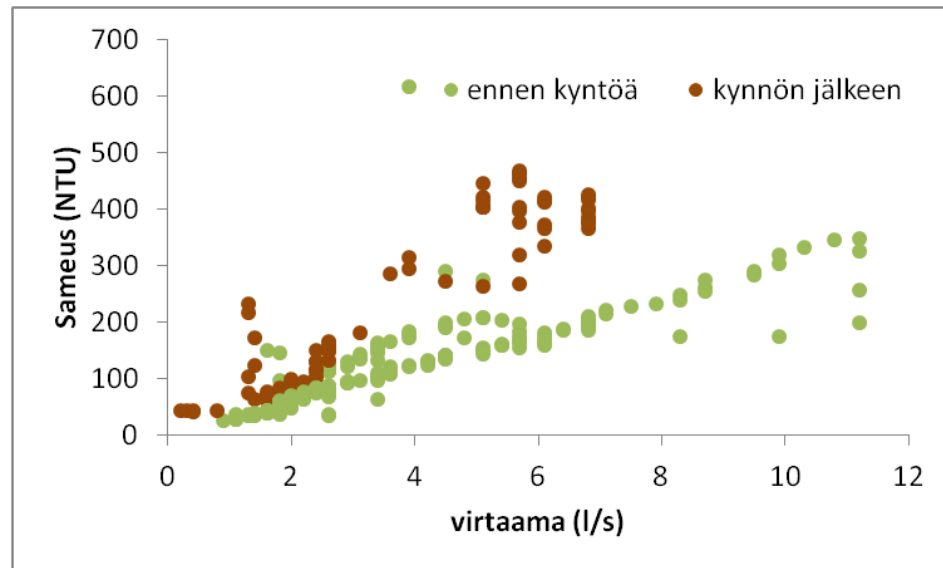

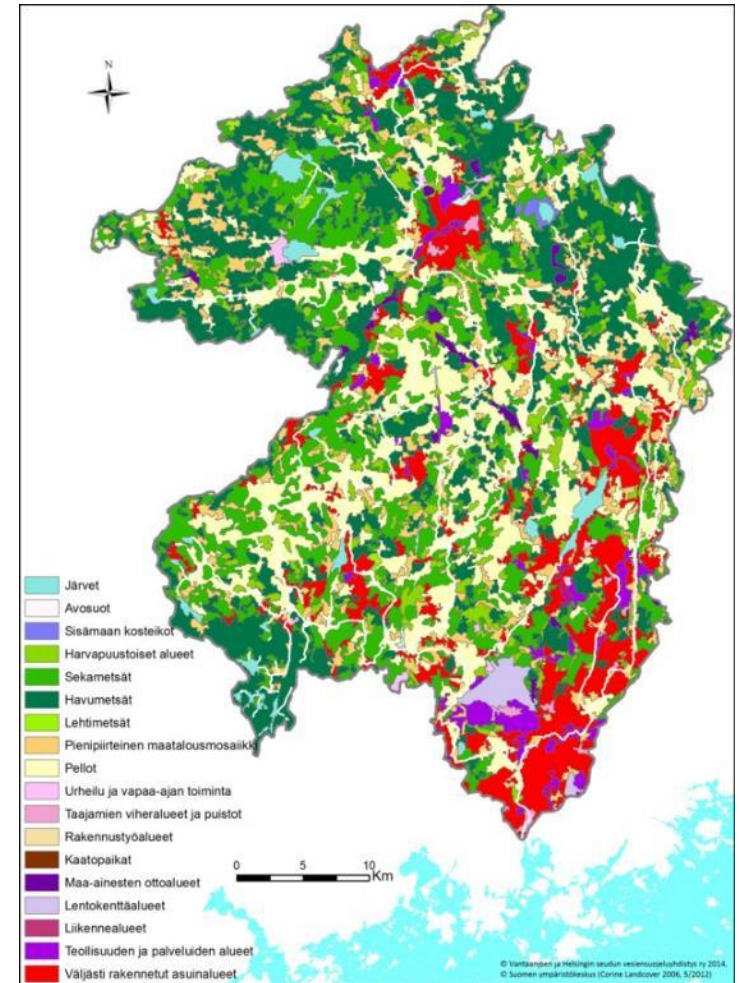
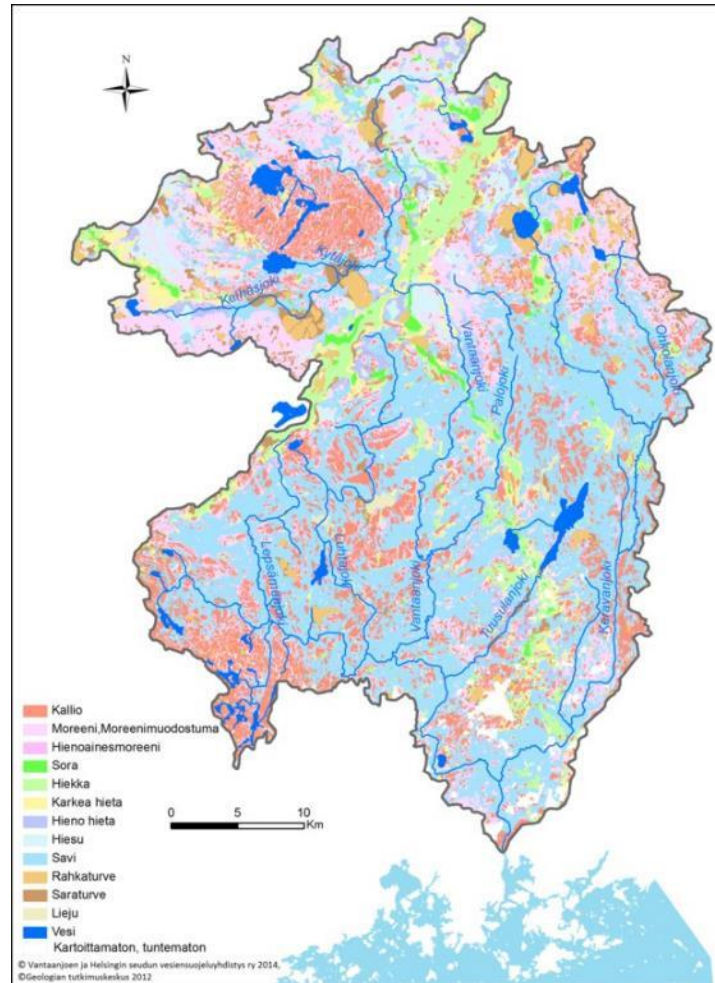
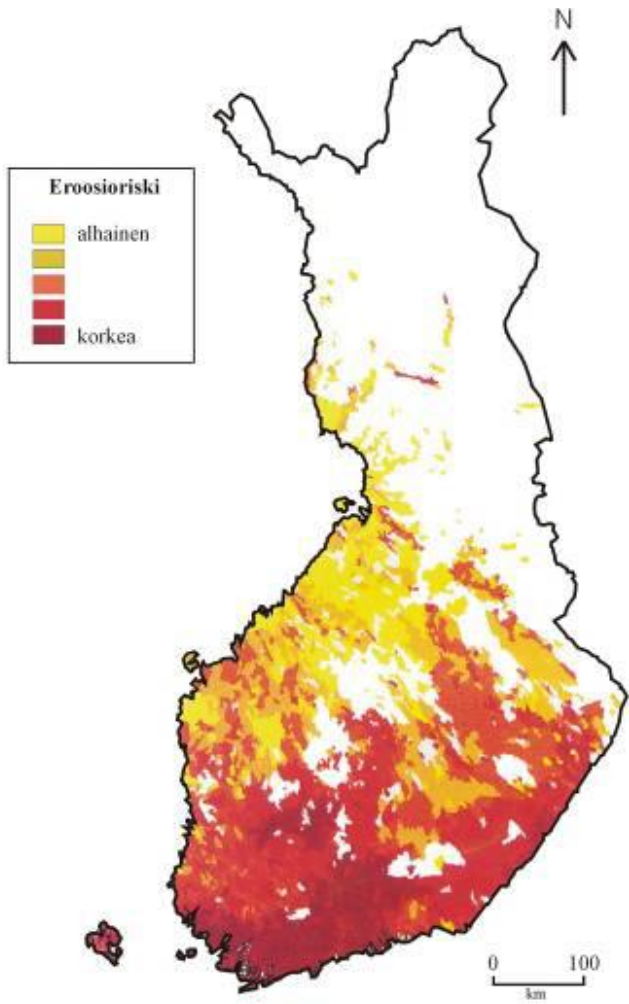
Pelloilla tehtävillä toimilla voidaan vaikuttaa pelloilta valuvan veden pitoisuuteen

Yksittäisen toimenpiteen vaikutus veden laatuun

- Valunnan ja veden sameuden suhde muuttuu peltojen muokkaamisen jälkeen

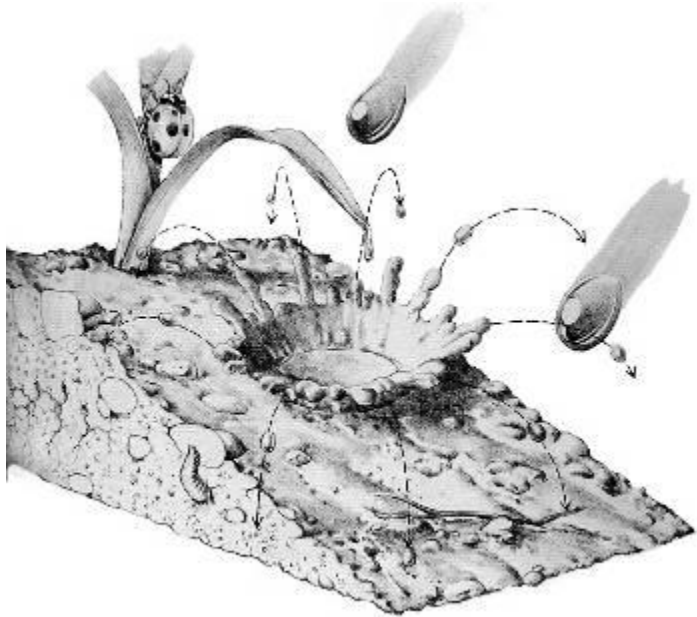
Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry

Pasi Valkama

27.6.2019

Veden aiheuttama eroosio samentaa vesiä

Sateen aiheuttama roiske-eroosio

Virtaavan veden aiheuttama ura/noroeroosio

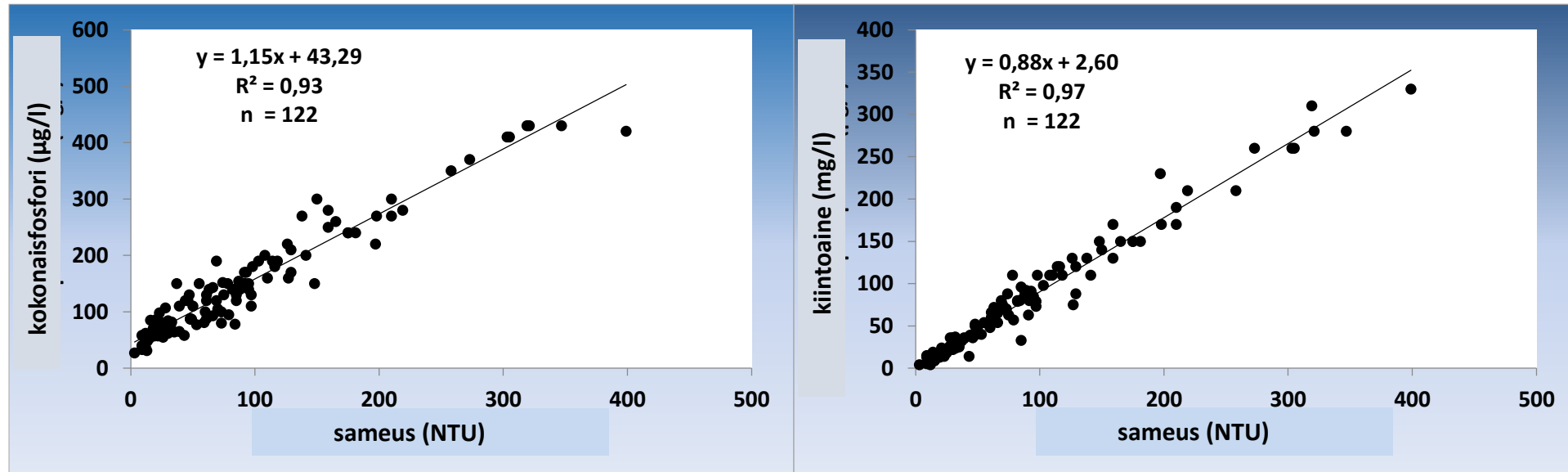
Pasi Valkama

27.6.2019

Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry

Mitä sameampaa on vesi, sitä enemmän se sisältää kiintoainetta. Mitä enemmän kiintoainetta, sitä enemmän fosforia.

Esim. anturin mittaaman sameuden ja laboratoriossa määritetyn kiintoaine- tai fosforipitoisuuden välinen yhteys → jatkuva pitoisuusdata

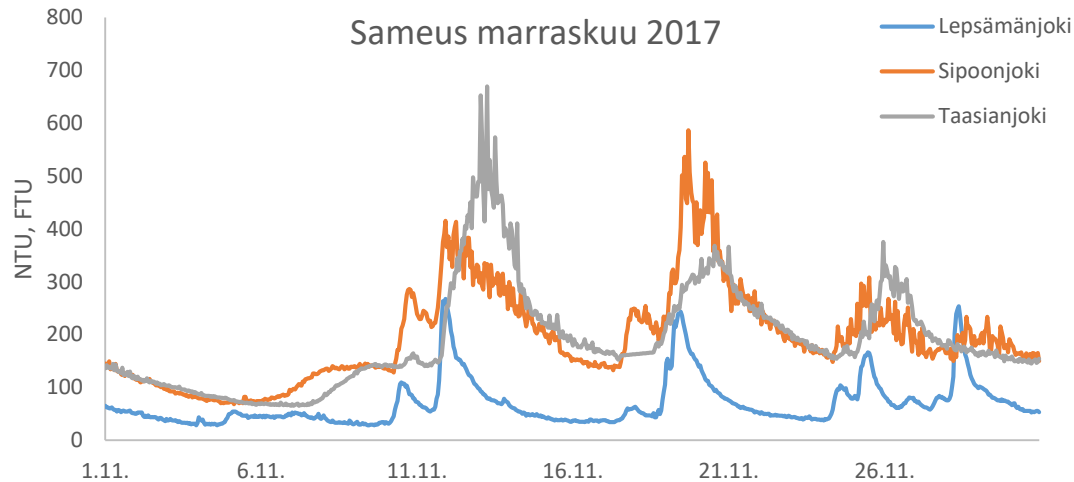
Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry

Pasi Valkama

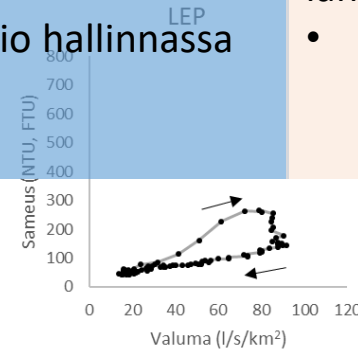
Valuma-alue^{tas}: sensorimittausten hyödyntäminen kiintoaineen lähtöalueen selvittämisessä

- Hysteresis-analyysi kiintoaineen alkuperän selvittämisessä
- Sameuden ja virtaaman suhteeseen ja ajalliseen vaihteluun vaikuttaa mm. lähtöalueen etäisyys mittauspisteestä tai uusien eroosiolle herkien alueiden syntyminen valunnan jatkuessa pitkään

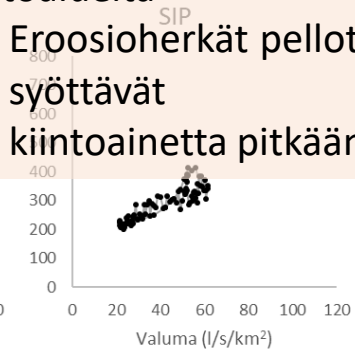
Kiintoaine uoman pohjasta

- eroosio hallinnassa

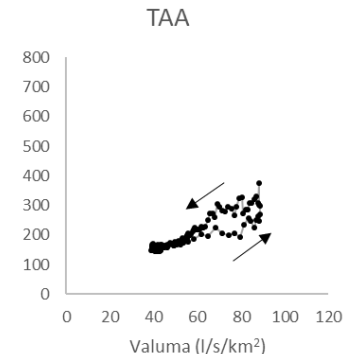
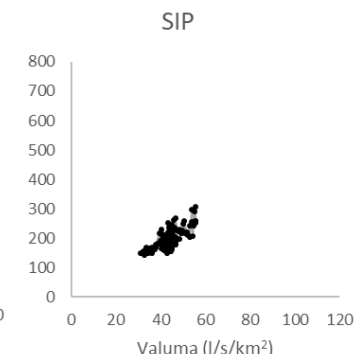
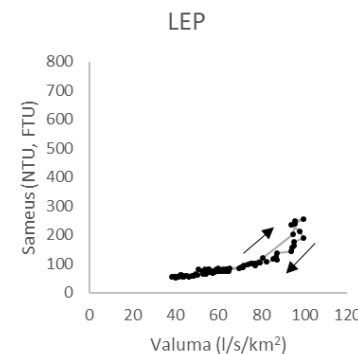
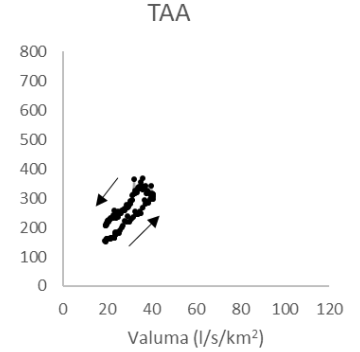
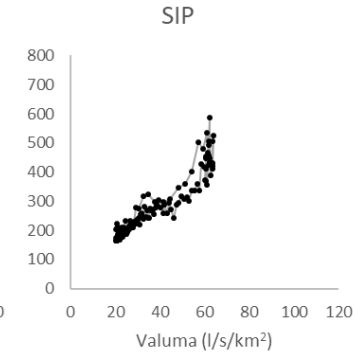
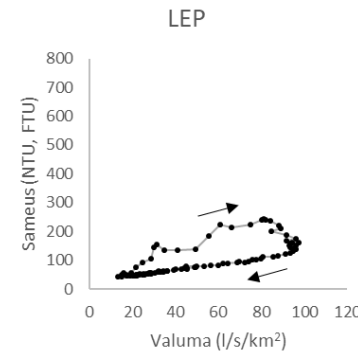
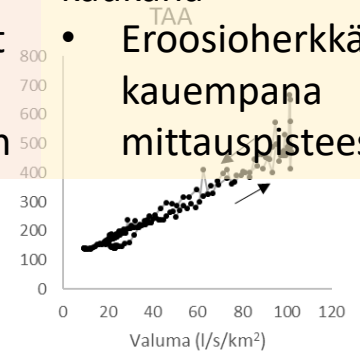
Useita kiintoaineen lähtöalueita

- Eroosioherkät pellot syöttävät kiintoainetta pitkään

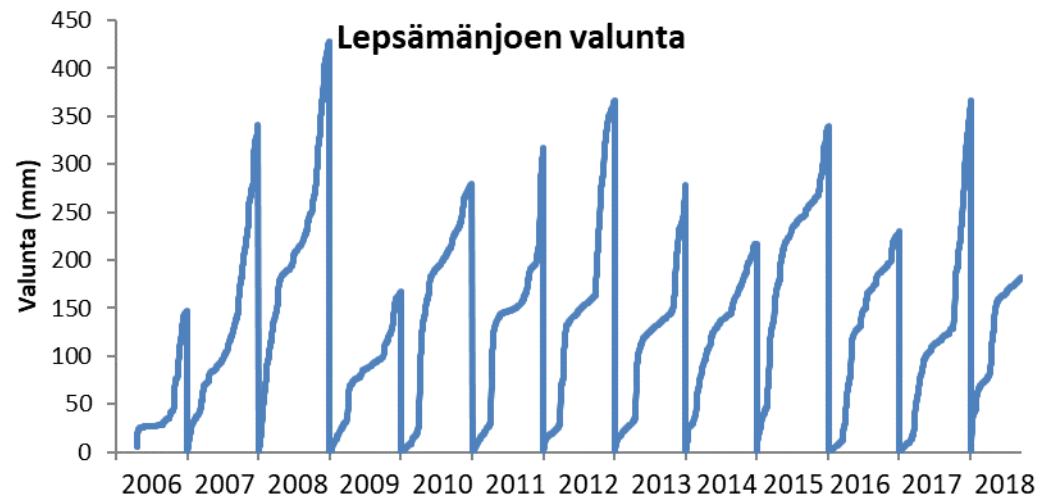
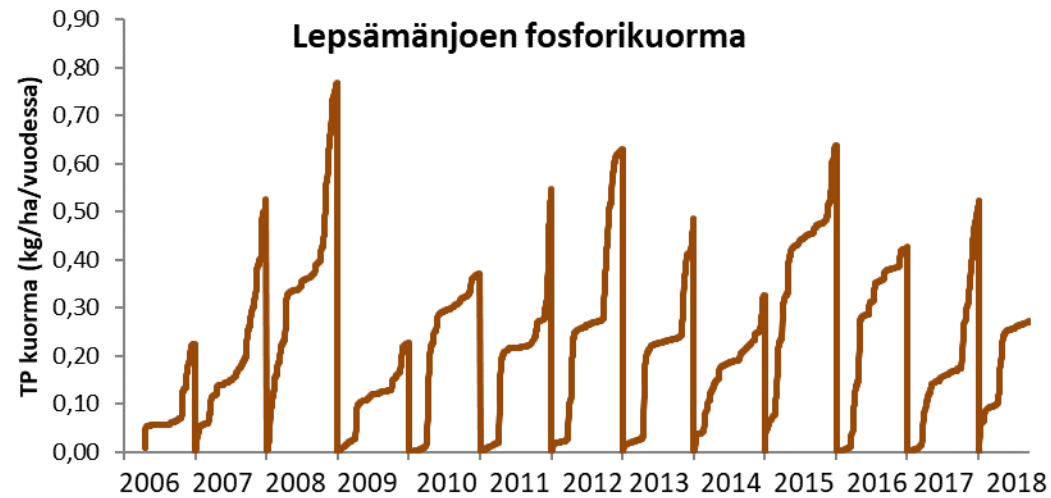

Uomaerosio + alkuperä kaukana

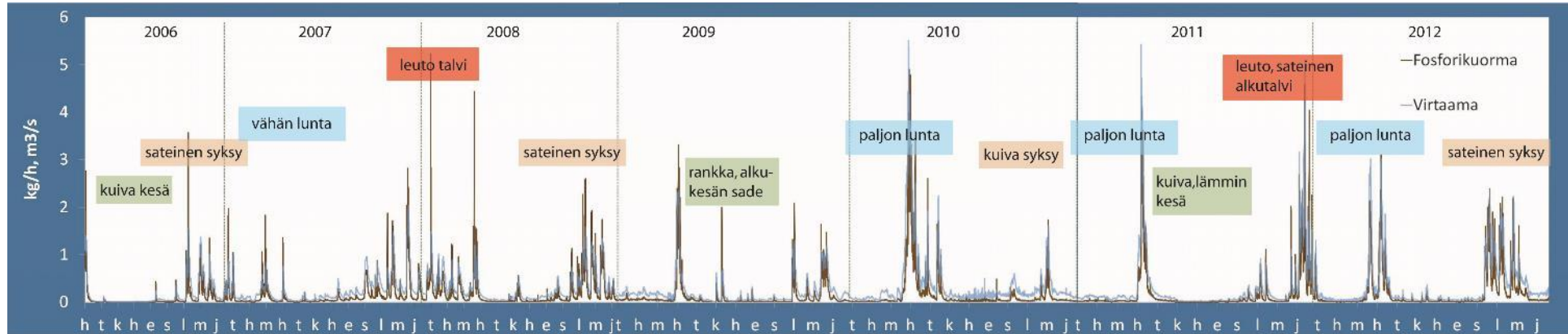
- Eroosioherkkä alue kauempana mittauspisteestä

Kuormituksen vuotuinen vaihtelu riippuu valunnasta

Hajakuormitus vaihtelee voimakkaasti vuosittain ja vuodenajoittain

helmikuu
2008 ↔ 2010

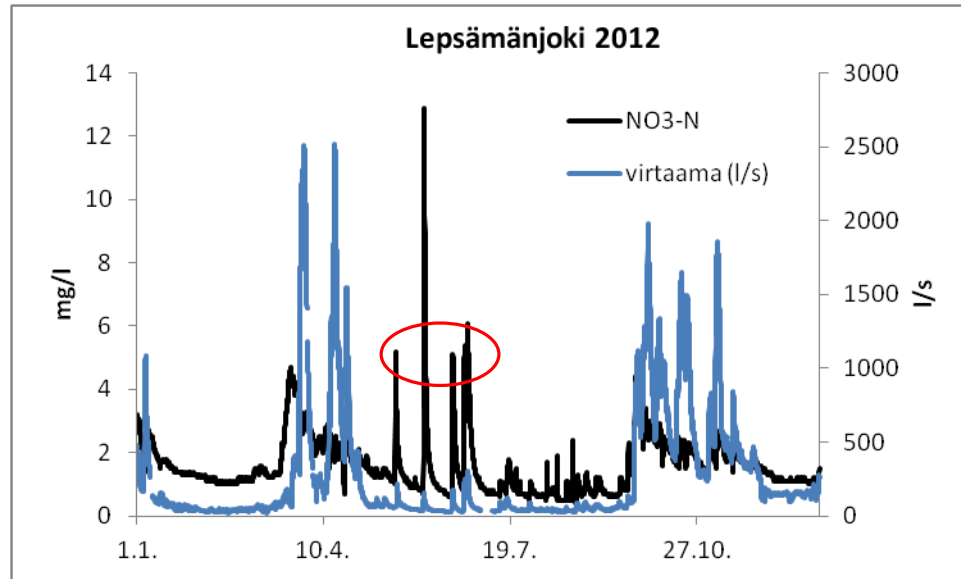

Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry

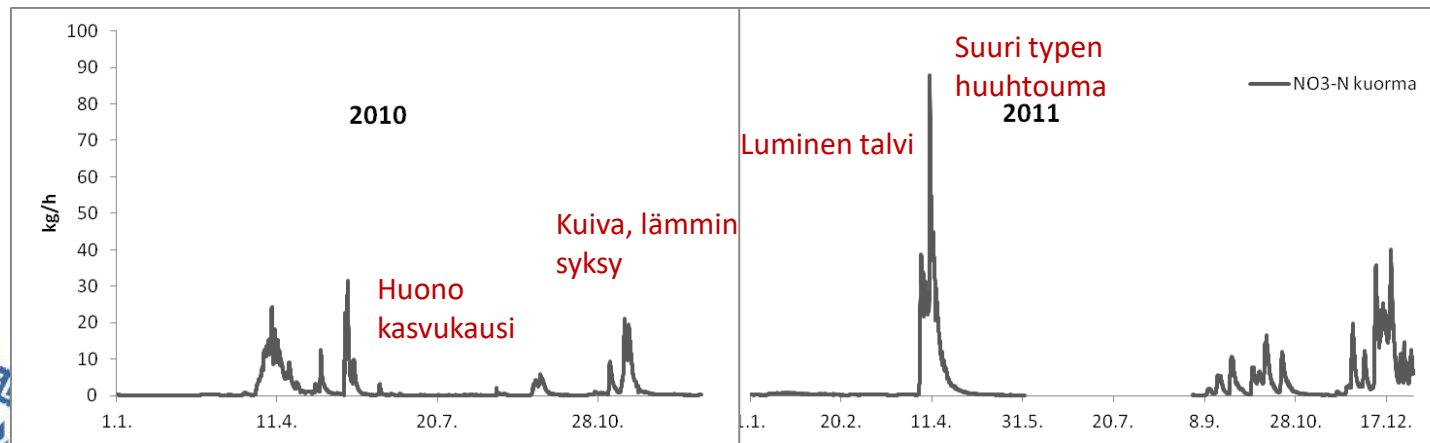
Pasi Valkama

27.6.2019

Sääolojen ja peltoviljelyn välinen yhteys (typpi)

- Sateinen alkukesä 2012
- Ennen kuin ravinteet ovat käytössä, huuhtoutumisriski kasvaa

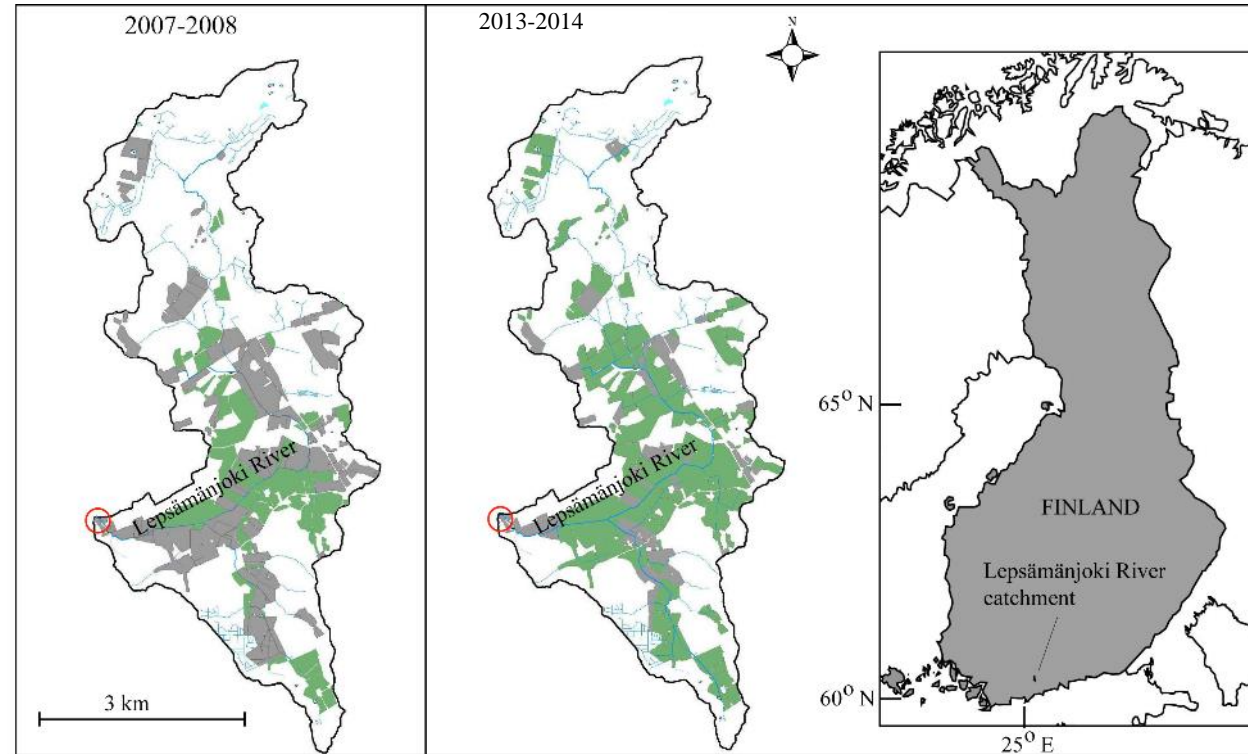

Suuri pitoisuus,
suuri virtaama

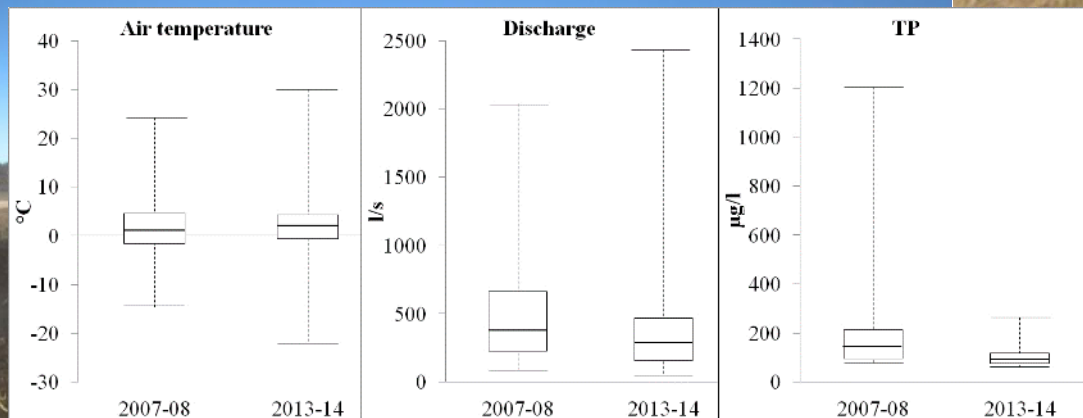
2011:
25 000 kg

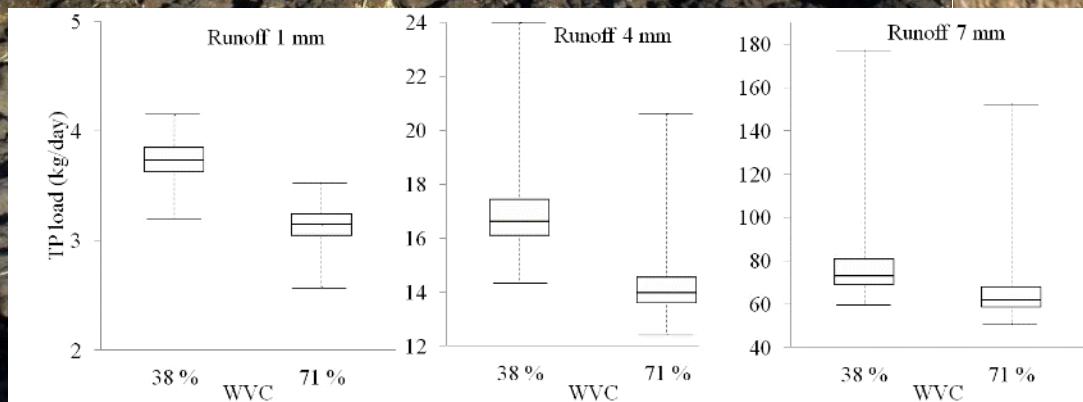
Muutos talviaikaisessa kasvipeitteisyydessä, Lepsämänjoki

Talviaikaisen kasvipeitteisyyden vaikutukset fosforikuormaan

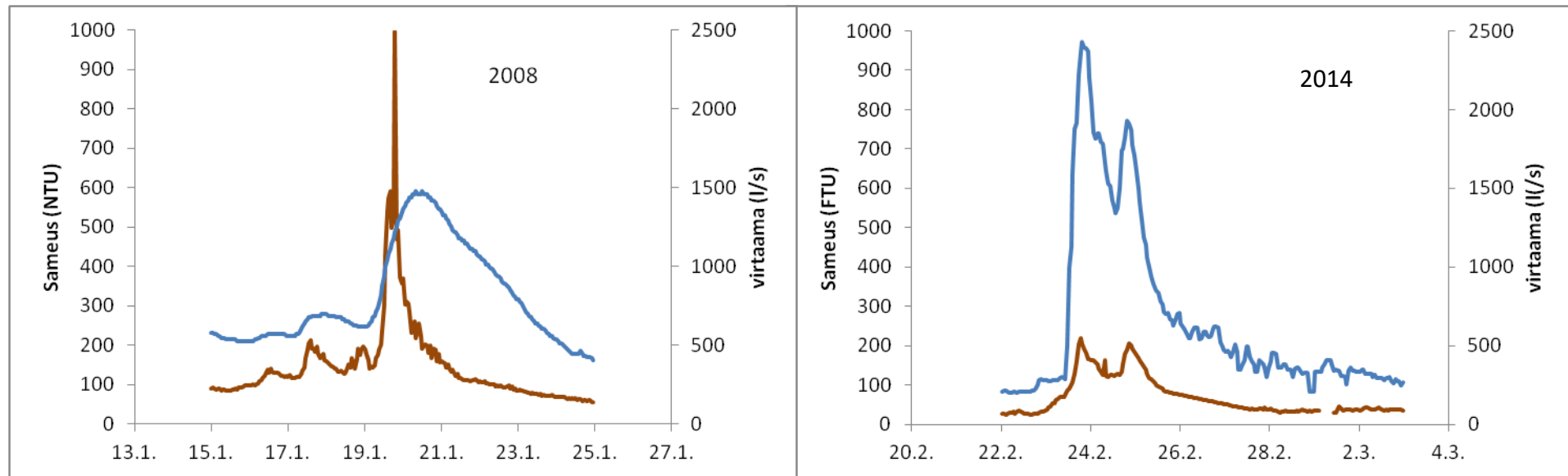

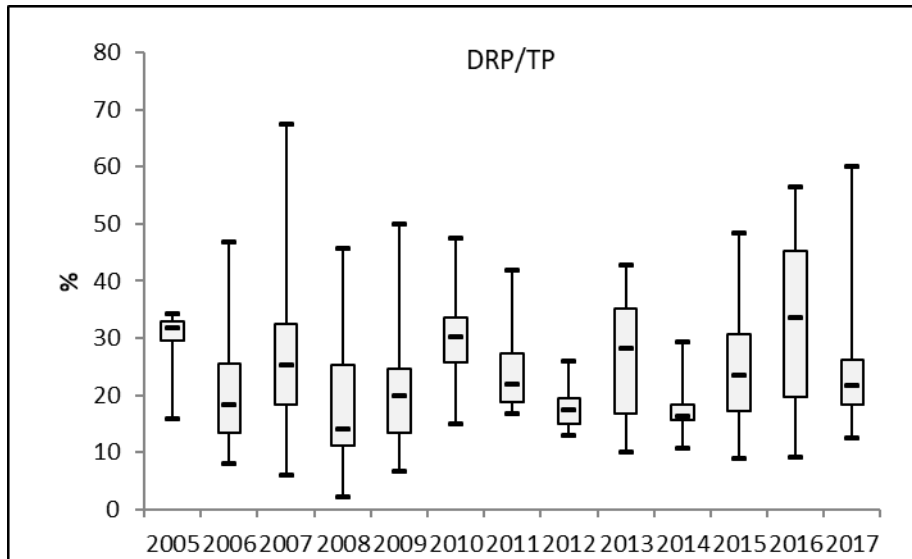
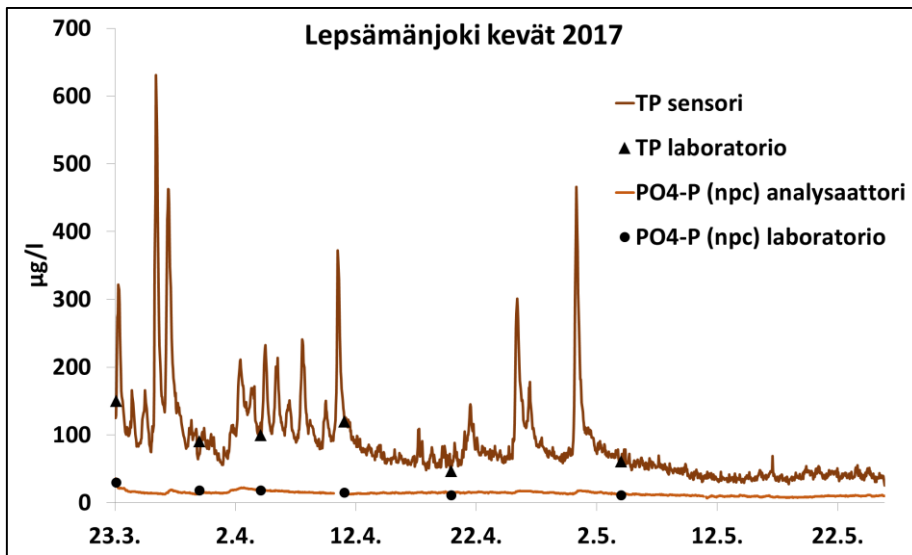
Talviaikainen kasvipeitteisyys kirkastaa Lepsämänjoen vettä ja vähentää fosforihuuhtoumaa

”Vesiensuojelutoimenpiteiden vaikutus tulee ilmi erityisesti leutojen talvijaksojen aikana”

Esimerkki leudon talven valuntatapahtumista eroosion vähentyessä

Liuennut fosfori ja kasvipeitteisyys:

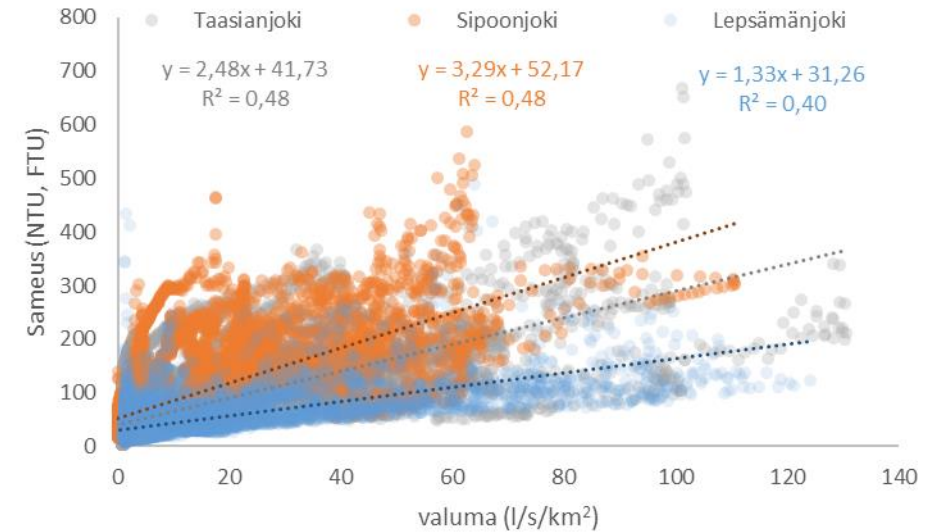
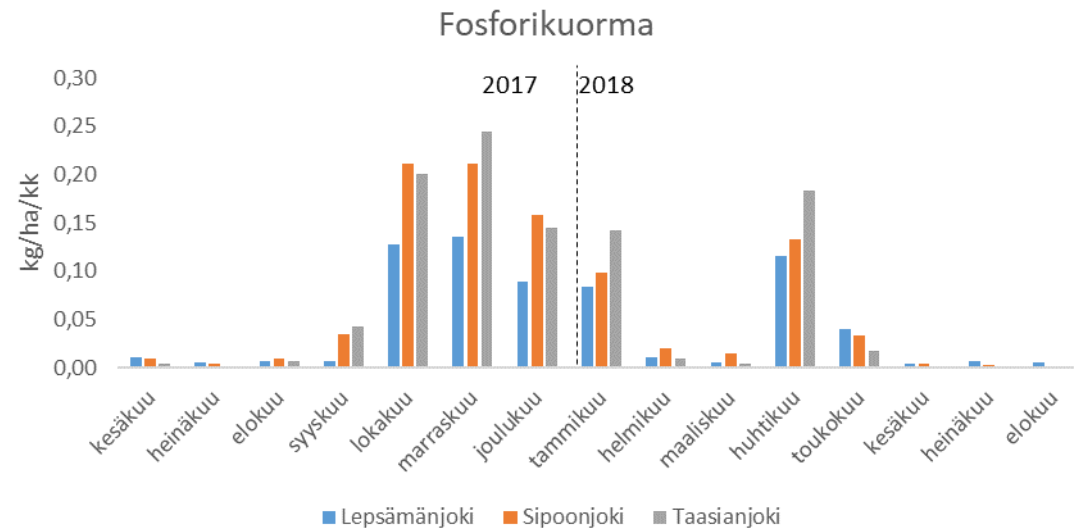
- Fosfaattianalysaattori

- PO₄-P vaihtelu paljon vähäisempää, kuin TP:n

→ Yksittäisillä näytteillä saa suhteellisen hyvän kuvan pitoisuustasolla, mutta mikä on liuenneen fosforin ja TP:n suhde?

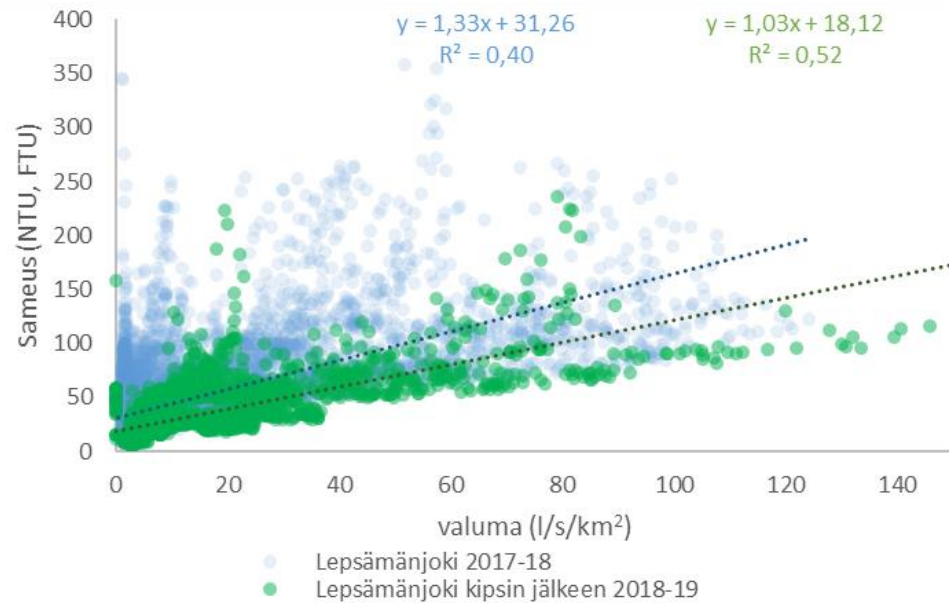
- Talviaikainen kasvipeitteisyys ei lisää liuenneen fosforin huuhtoumaa

Vertailu muihin savivaltaisiiin Etelä-Suomen jokiin

- Eroosio Lepsämänjoen seuranta-alueella on huomattavasti vähäisempää kuin vastaavilla eteläisen Suomen savivaltaisilla valuma-alueilla

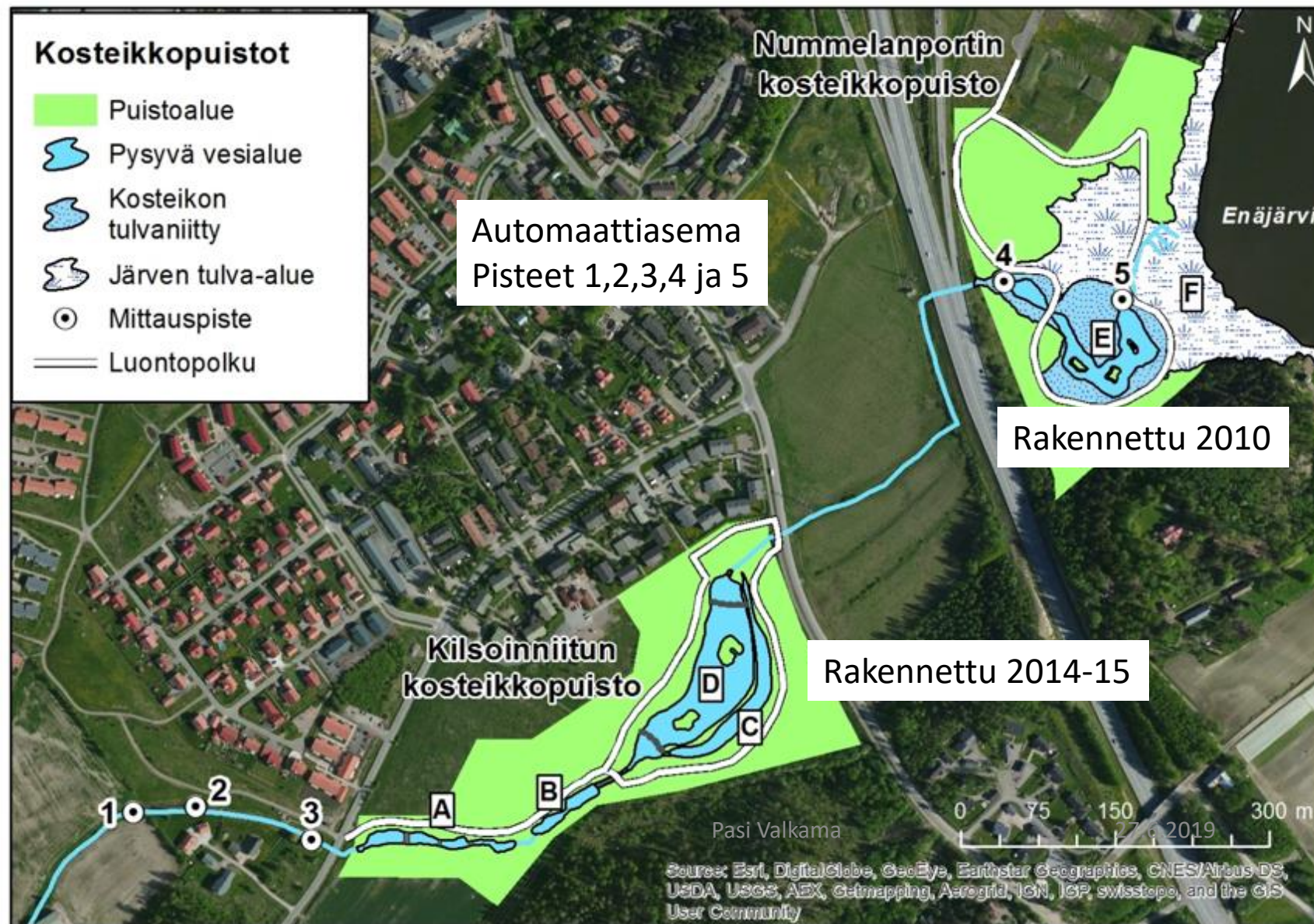
Vantaanjoen kipsihanke

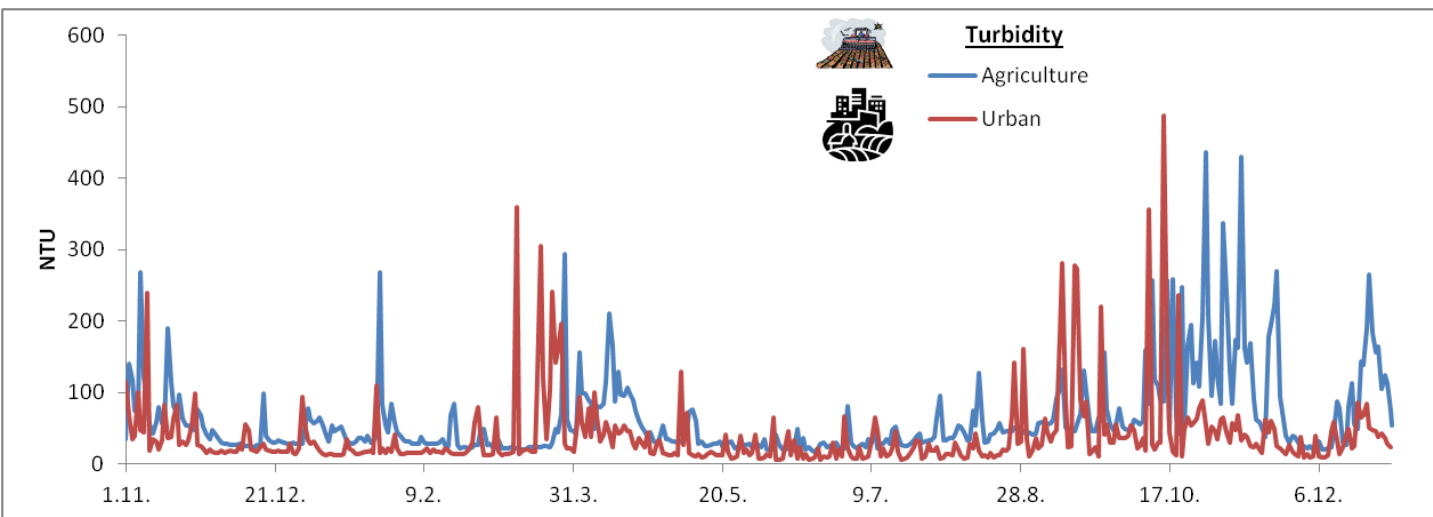
- Noin 40 % Lepsämänjoen seuranta-alueesta käsiteltiin kipsillä syksyllä 2018
- Lepsämänjoen sameus suhteessa valumaan väheni entisestään

Maankäytön vaikutus kuormitukseen

Maankäytön vaikutus kuormitukseen

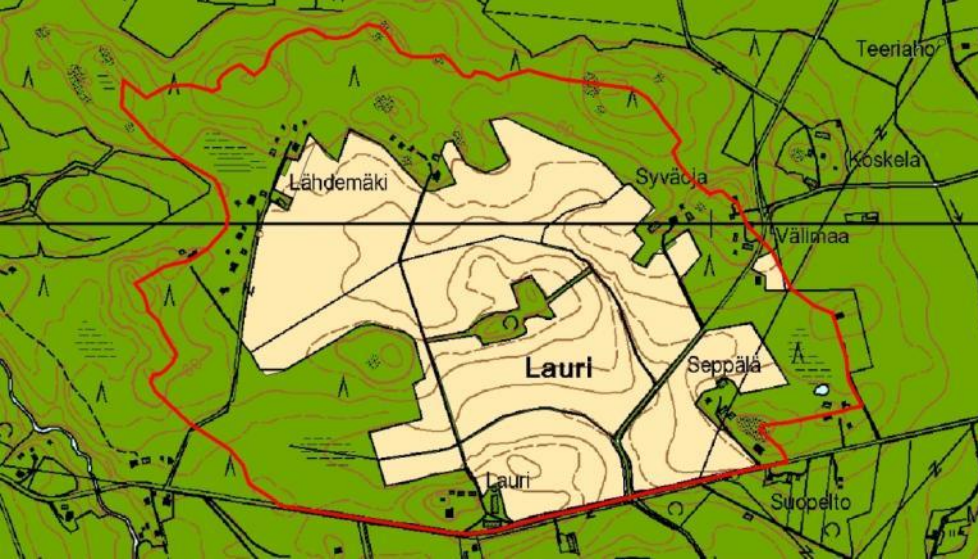
Esimerkki

- Kokonaisfosforikuorma peltovaltaiselta valuma-alueelta 0,8 kg/ha/vuosi
- Urbaanilta alueelta 0,07 kg/ha/vuosi
- Maatalouden ominaiskuormitus Suomessa 1,1 kg/P/ha/vuosi

Mikä osuus ravinnekuormasta tulee pelloilta?

- Lähtökohtana mahdollisimman tarkka kuormitustieto
 - Automaattimittaukset
 - Erotetaan peltovaltaisen valuma-alueen kokonaisfosforikuormasta:
 - Taustakuorma
 - luonnonhuuhtouma, laskeuma
 - Haja-asutuksen osuus (arvio)
 - Muu kuorma?
- Tuloksena alueen peltojen laskentajakson mahdollinen maksimikuorma

- Pelto-oja

- 124 ha
- 48 % peltoa
- Viemäröimätön haja-asutusalue
- Edustaa Uusimaalaista hajakuormitettua aluetta

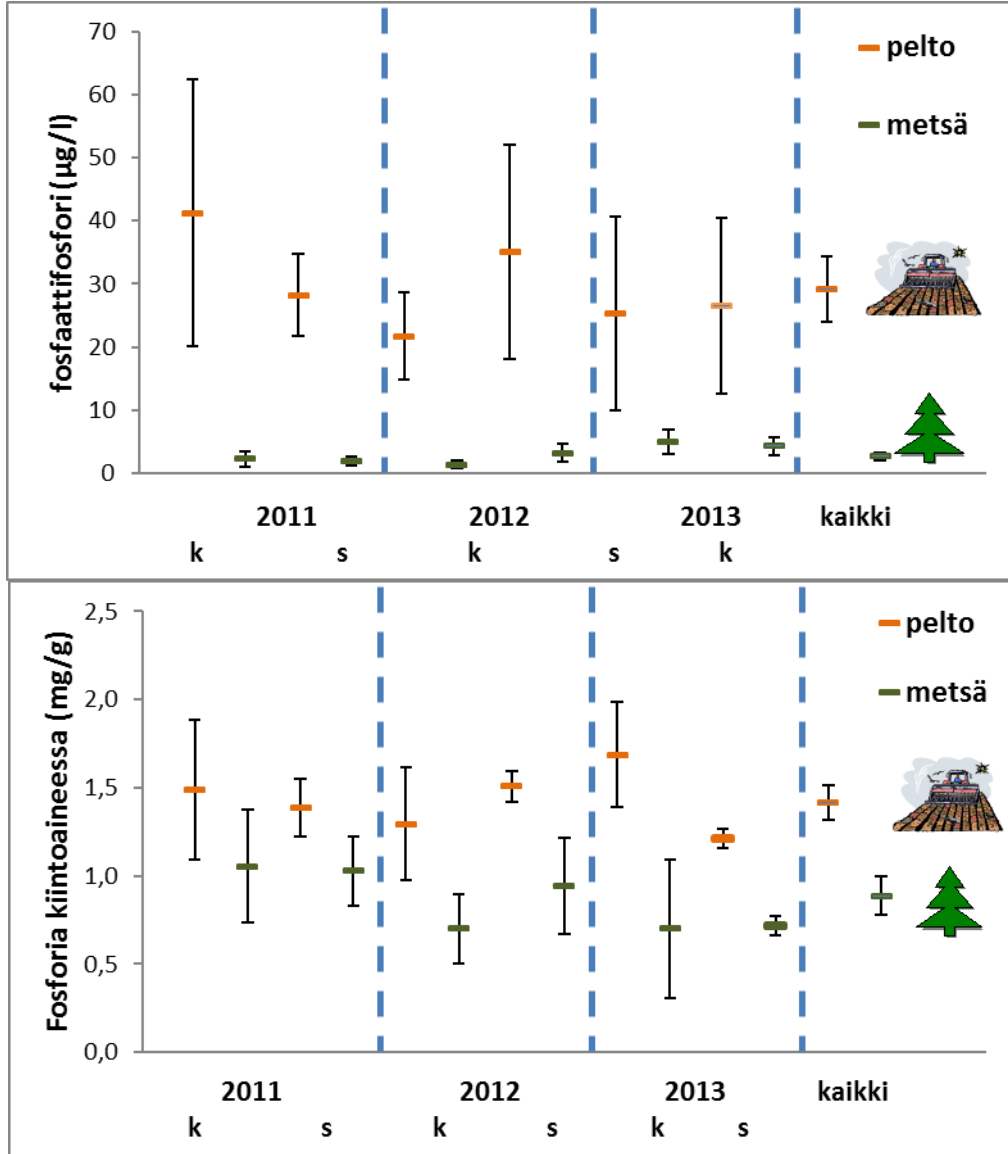
- Metsäpuro

- 137 ha
- Luonnontilaista metsää
- Ei haja-asutusta
- Edustaa Uudenmaan alueen luonnonhuuhtoumaa

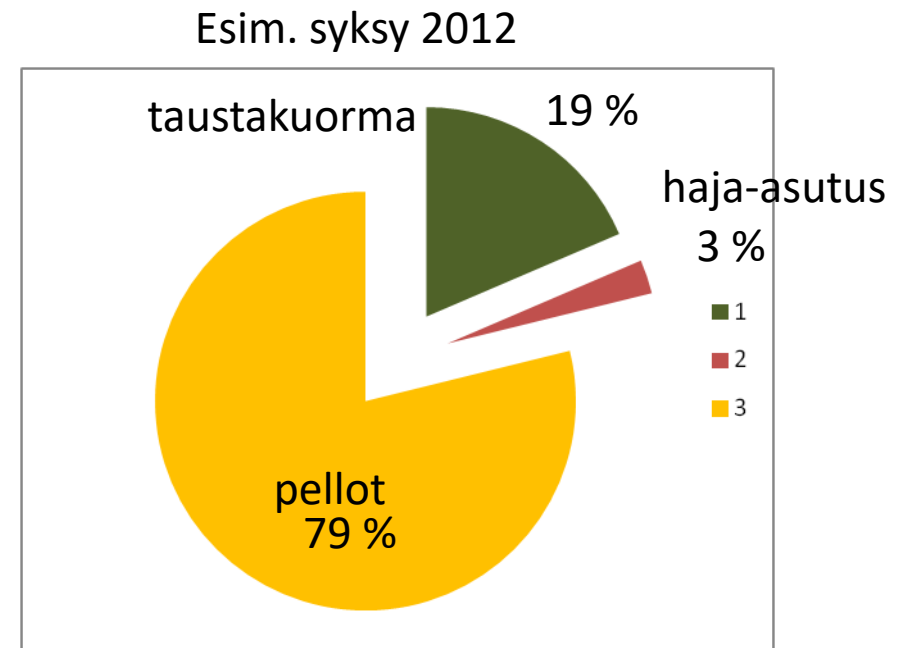
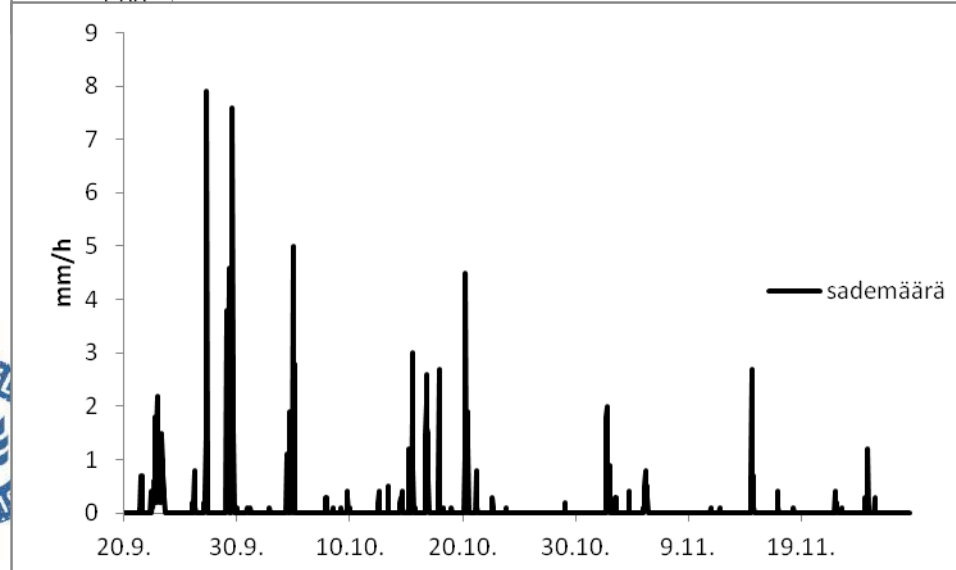
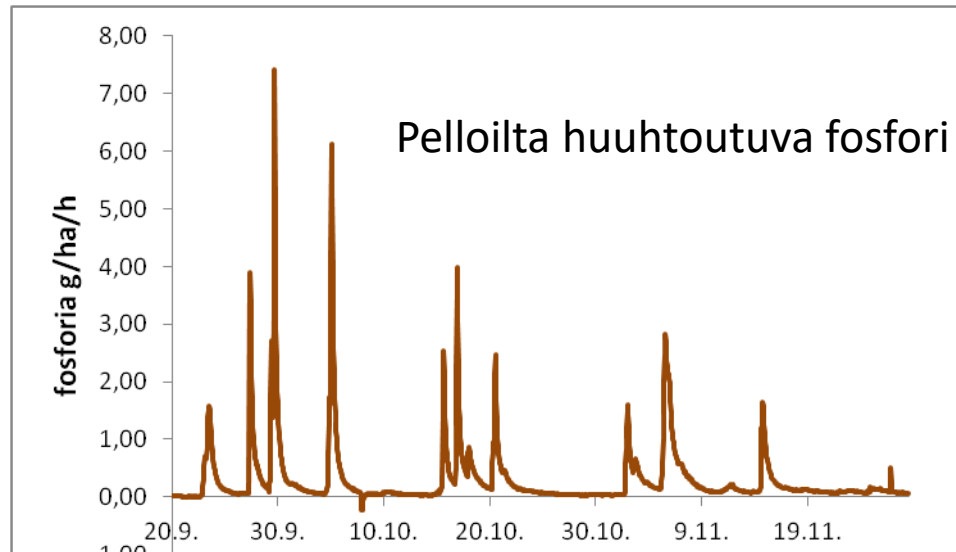

Pelto-oja vs metsäpuro

- RaHa-hankkeen tutkimusalue jo 2010-14
- Peltovaltainen vs. luonnontilainen metsä
- Liuenneen fosforin pitoisuus: 29 vs 2,7 mg/l
- Kiintoaineen sisältämä fosfori 1,4 vs 0,9 mg/g

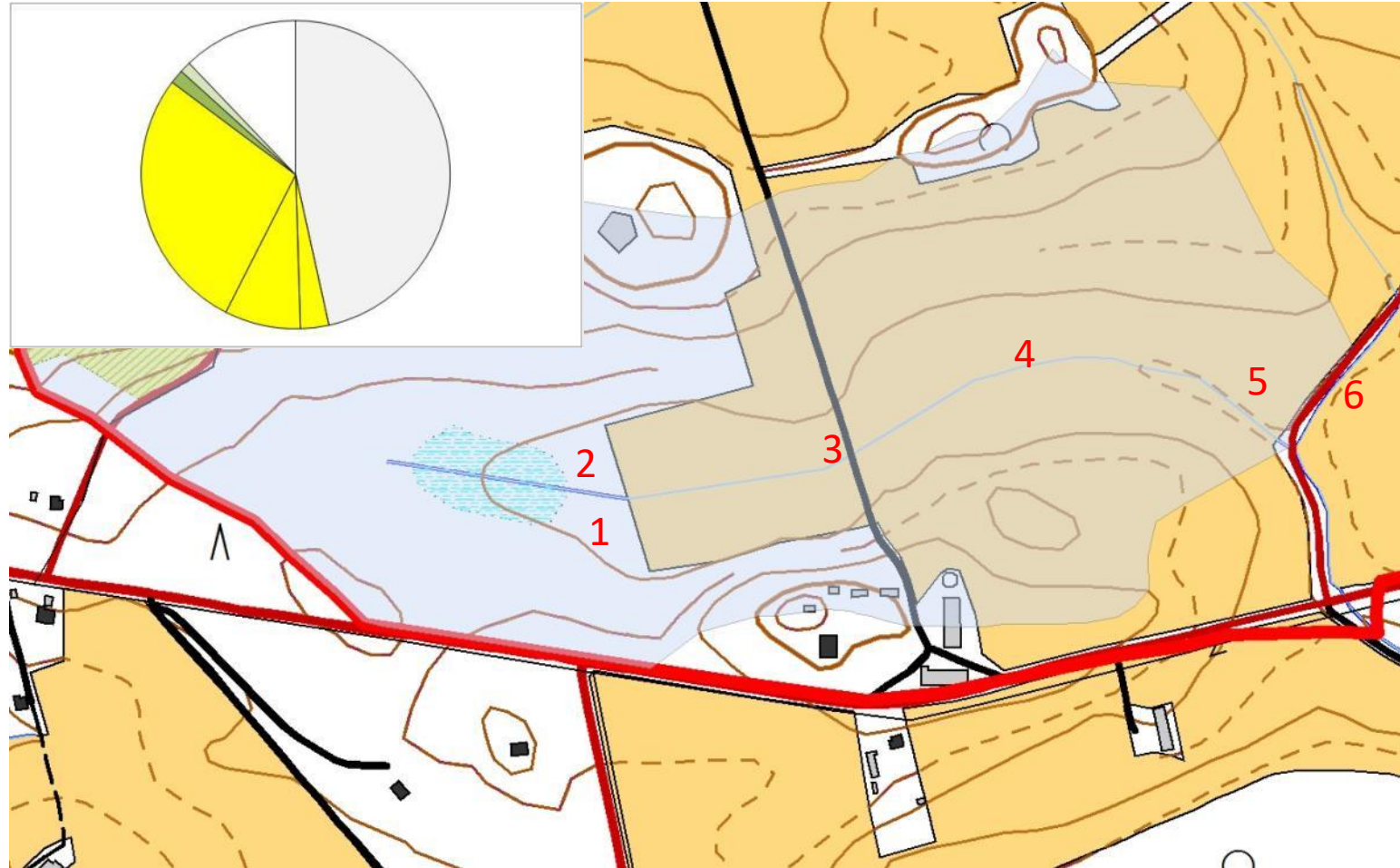
Mikä osuus ravinnekuormasta tulee pelloilta?

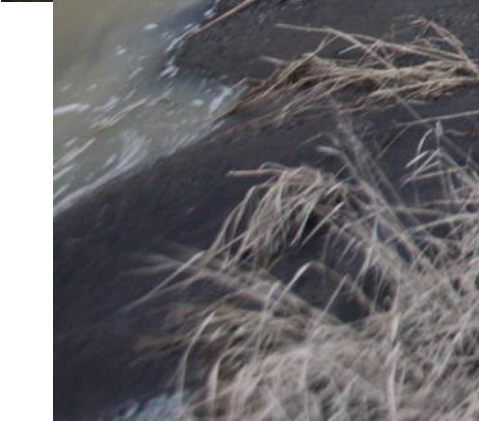

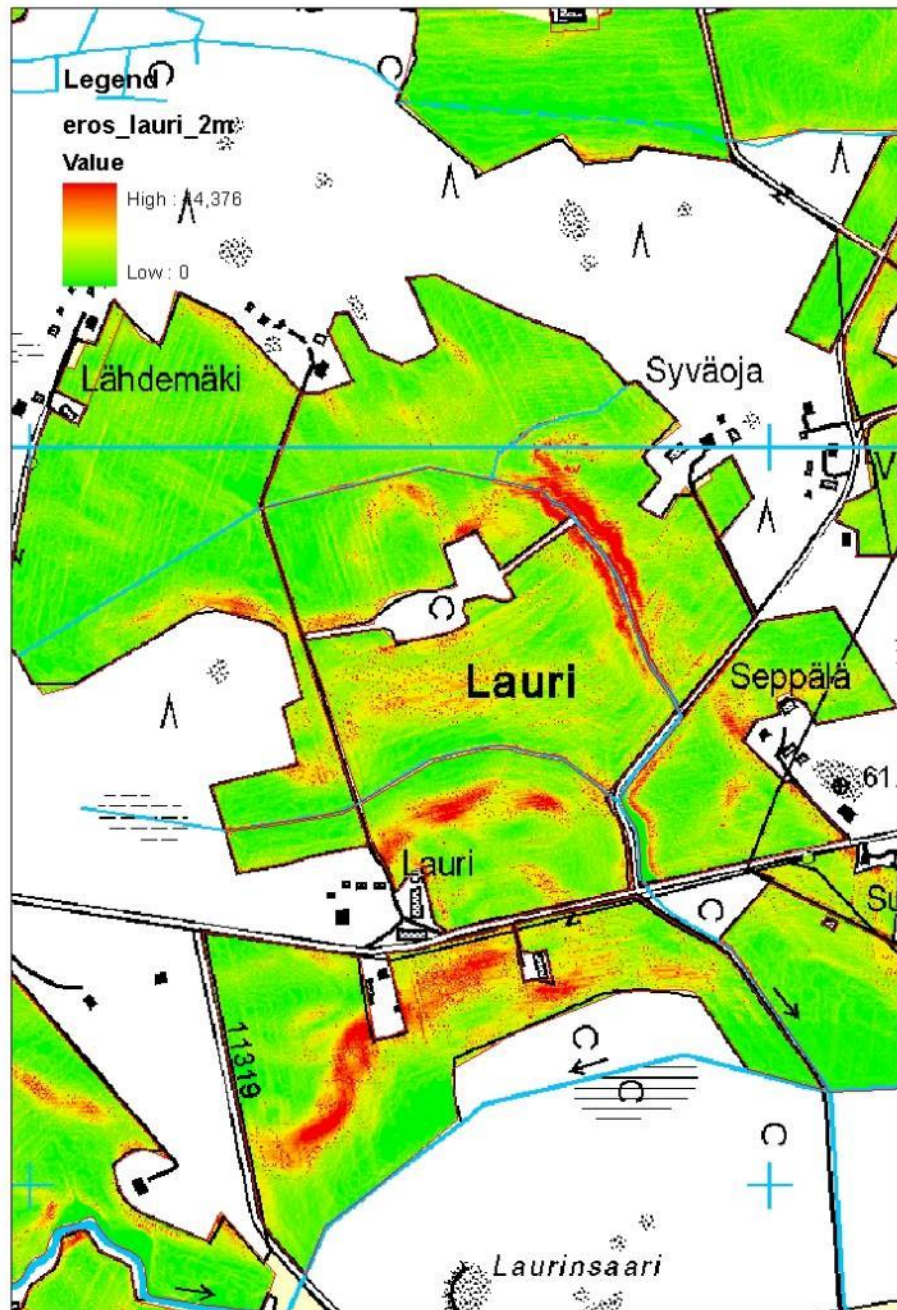
Kuormitus ei synny tasaisesti kaikilta pelloilta

Fosforihuuhtouman alkuperä tarkentuu?

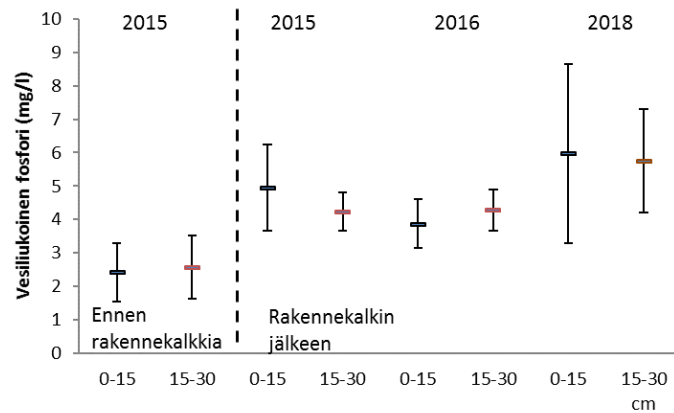
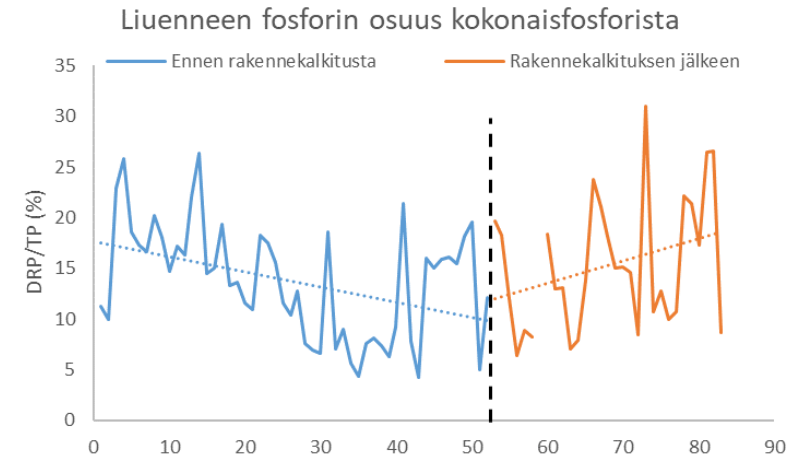
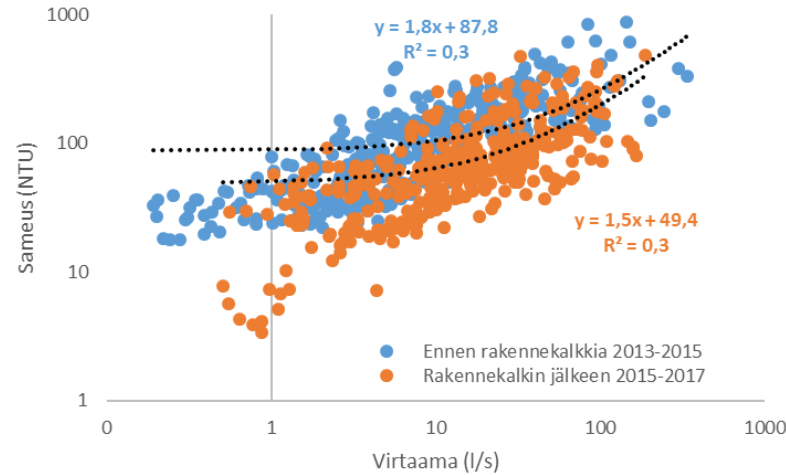
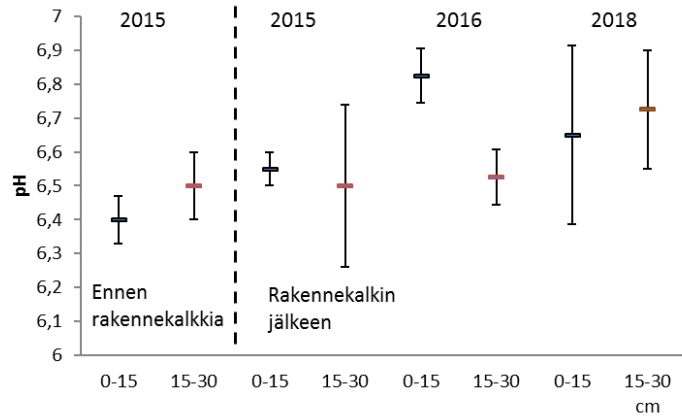
Eroosiomalli ei tunnistanut kuormittavimpia alueita

Rakennekalkin vaikutukset

- Lohko-hankkeessa levitettiin pienen (1,24 km²) pelto-ojan valuma-alueen pelloille rakennekalkkia (3,5-8 tn/ha) syksyllä 2015

Rakennekalkin vaikutukset

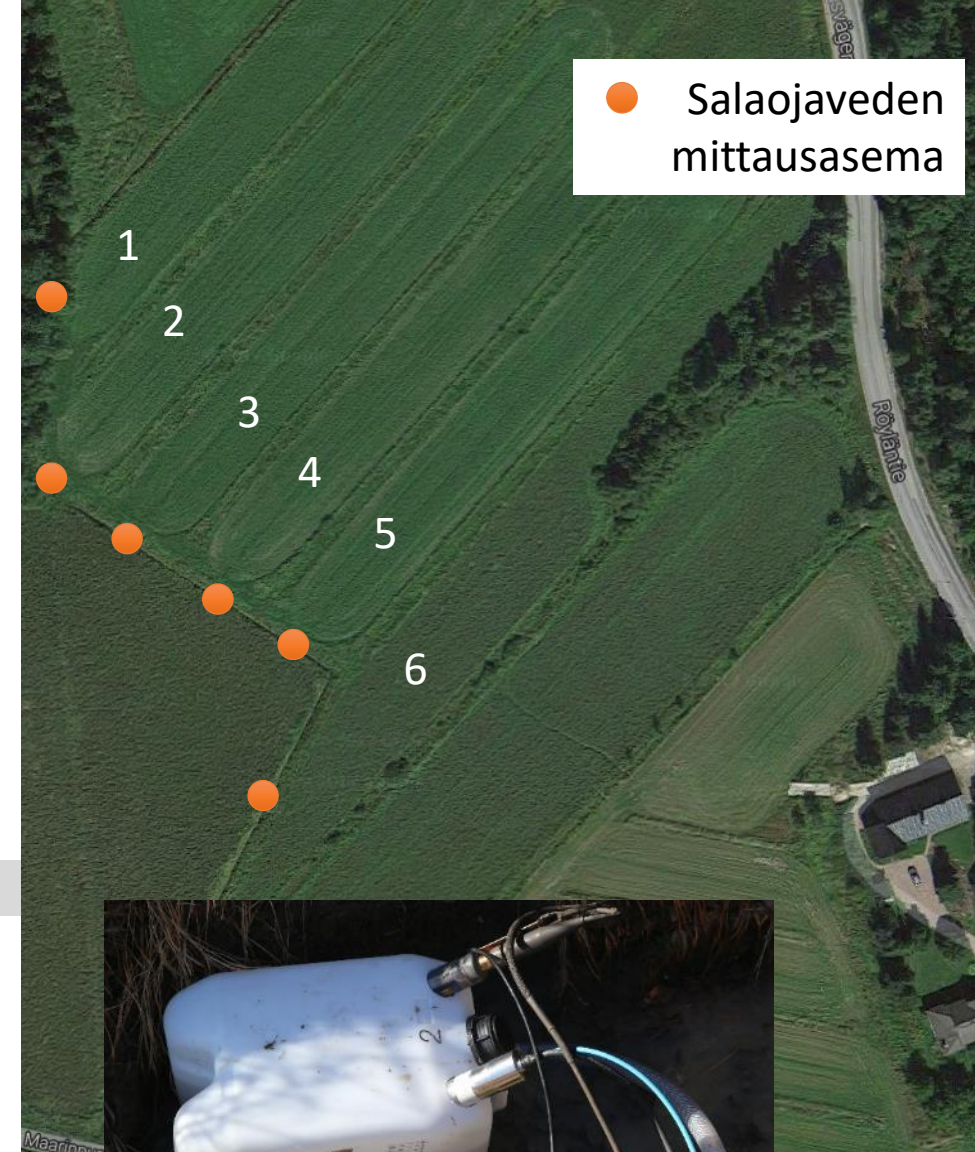

- Kuormittavimmiksi todetut lohkot käsiteltiin
- Veden sameus väheni kolmanneksen
- Liuenneen fosforin osuus kokonaisfosforista nousi

Lohkokohtaiset mittaukset

- Salaojien kautta tulevan veden laadun ja määrän automaattimittaus kevät- ja syystulvien aikana
- Luomuviljelyssä olevat pellot salaojitettu 1990-luvulla
- Viljelykasvina mallasohra, härkäpapu, kevätspeltti sekä aluskasvina Italianraiheinä
- Miten kerääjäkasvit ja muut pelloilla tehtävät toimet vaikuttavat salaojien kautta tulevaan kiintoaine- ja ravinnehuhtoumaan?

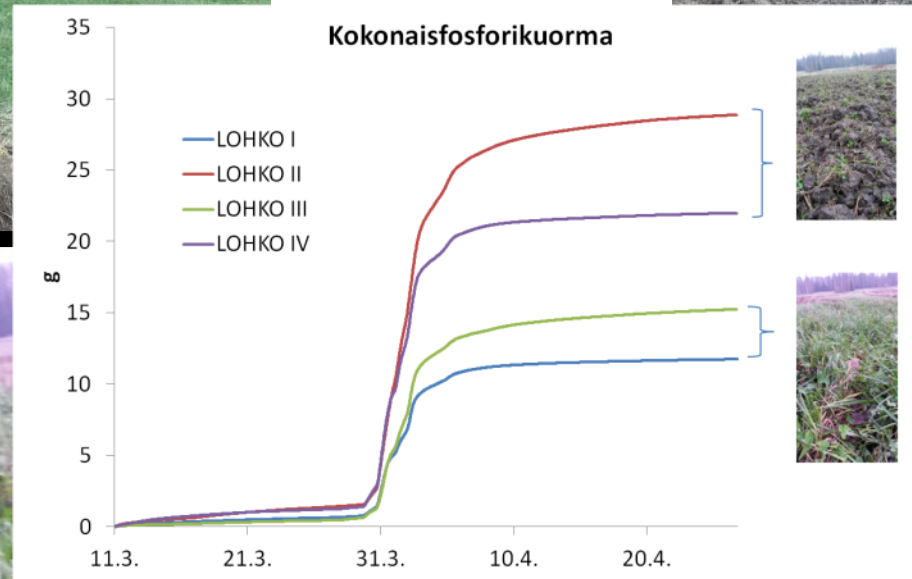
Kausi	Toimenpiteet, tutkimusasetelma, 2 tai 3 rinnakkaista	
2014-2015	kerääjäkasvi+kevytmuokkaus	kerääjäkasvi, ei muokkausta
2015-2016	kerääjäkasvi+kevytmuokkaus	kerääjäkasvi+jankkurointi
2016-2017	kerääjäkasvi+kevytmuokkaus	kerääjäkasvi+kevytmuokkaus+jankkurointi
2017-2018	kerääjäkasvi+kevytmuokkaus	ei kerääjäkasvia+kevytmuokkaus
2018-	kerääjäkasvi+kevytmuokkaus	kerääjäkasvi+kevytmuokkaus+ravinnekuitu

Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry

Pasi Valkama

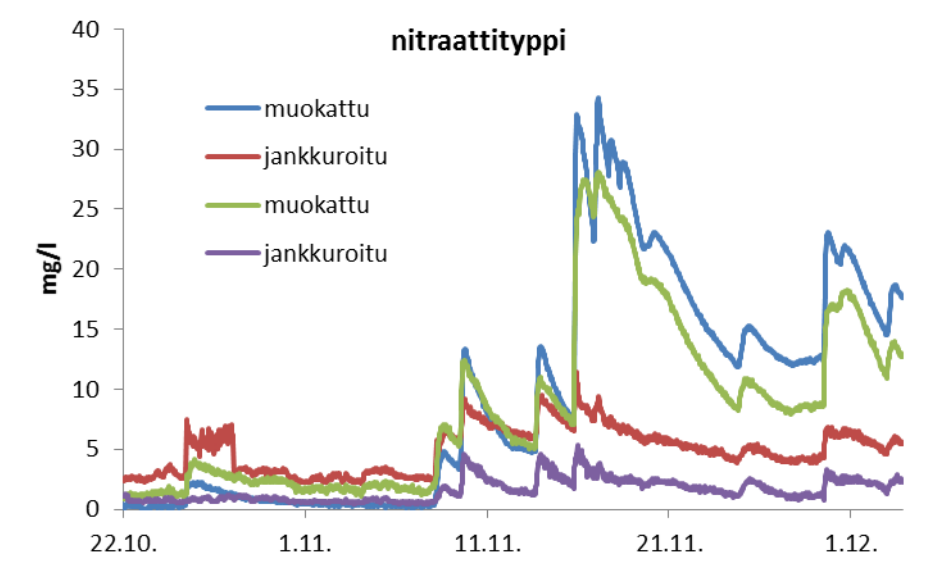
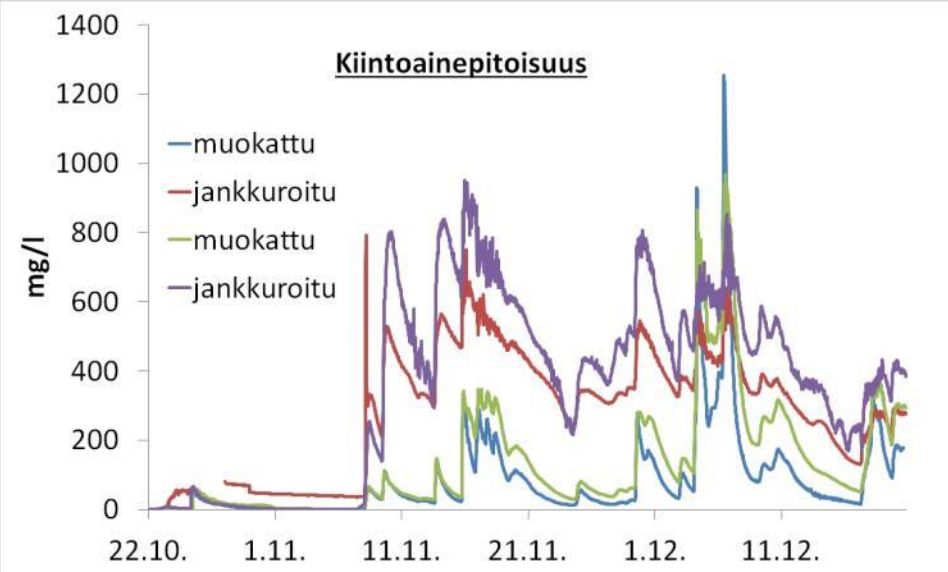
Muokkaus vs. kasvipeitteisyys

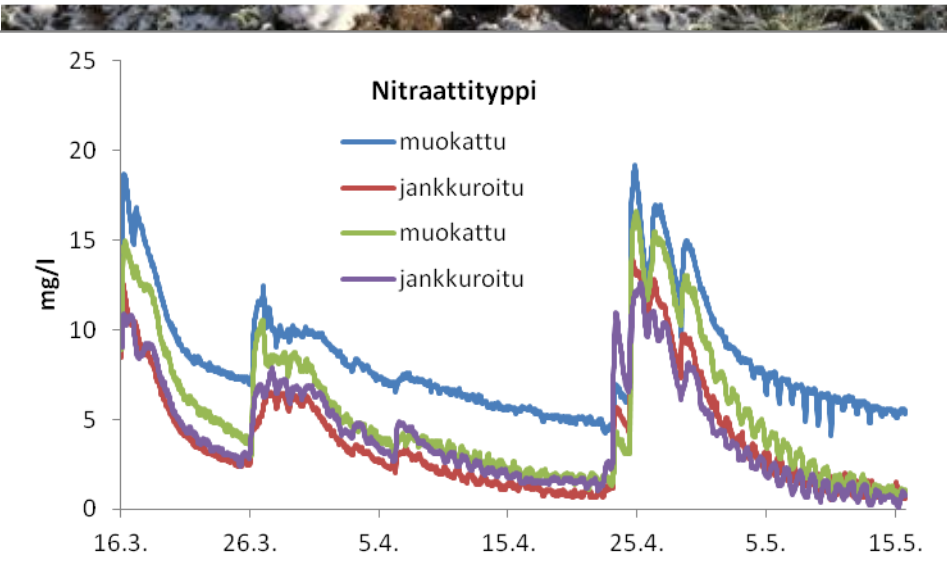
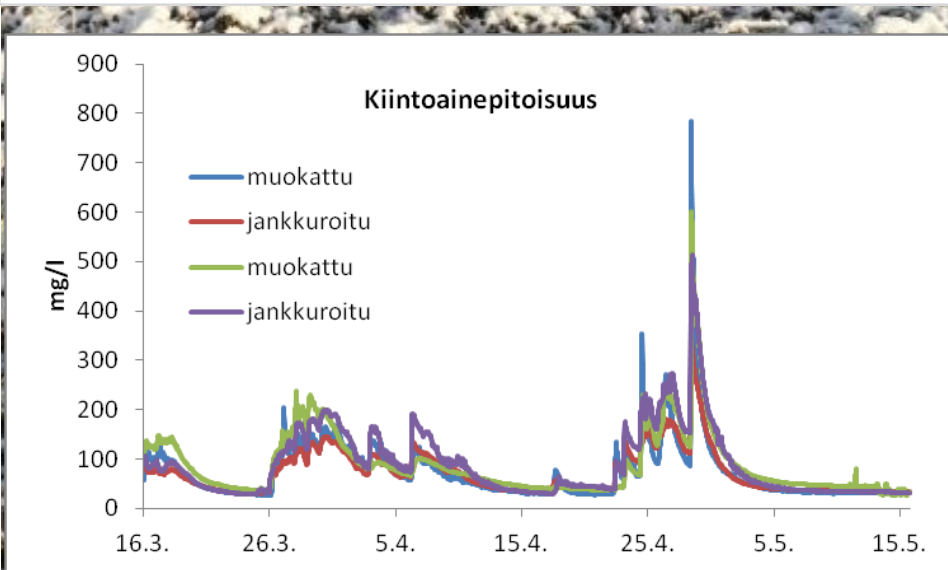
➤ Muokkaus lisää salaojien kautta huuhtoutuvaa kiintoaine- ja ravinnekuormaa

Muokkaus vs. jankkurointi: syksy 2015+kevät 2016

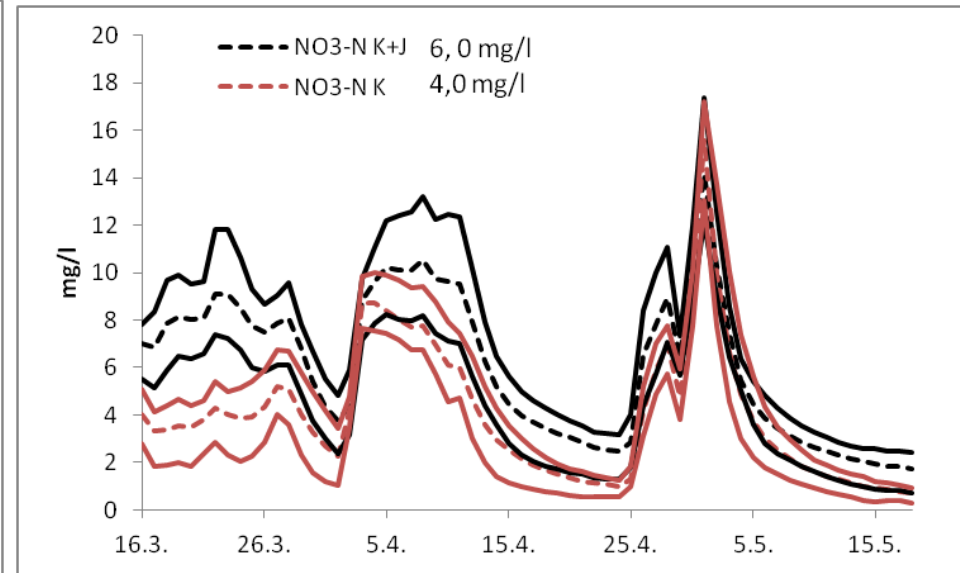
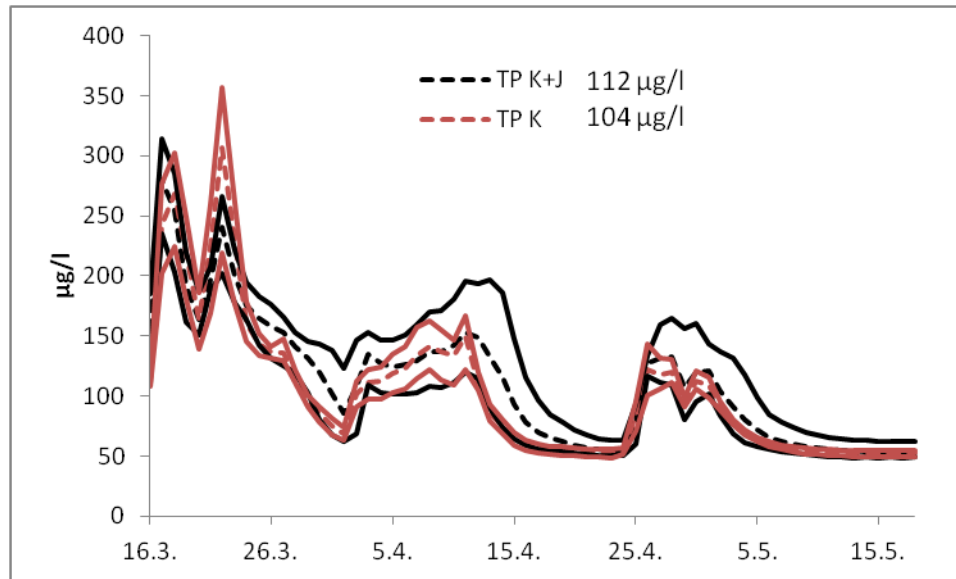
Syksy 2015

Kevät 2016

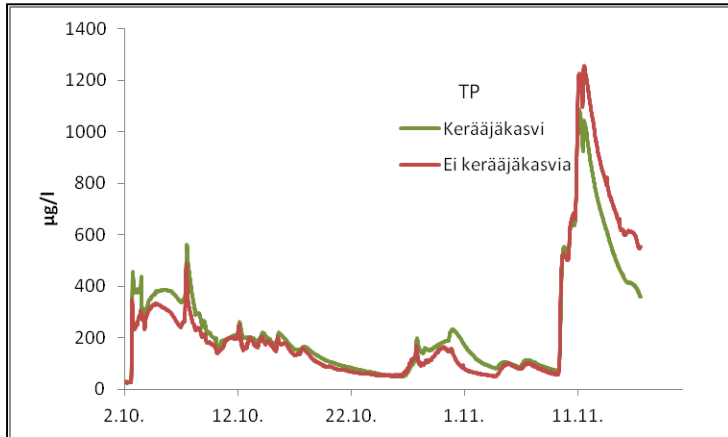

Kevät 2017: Muokkauksen lisääminen lisää ravinnehuuhtoumia

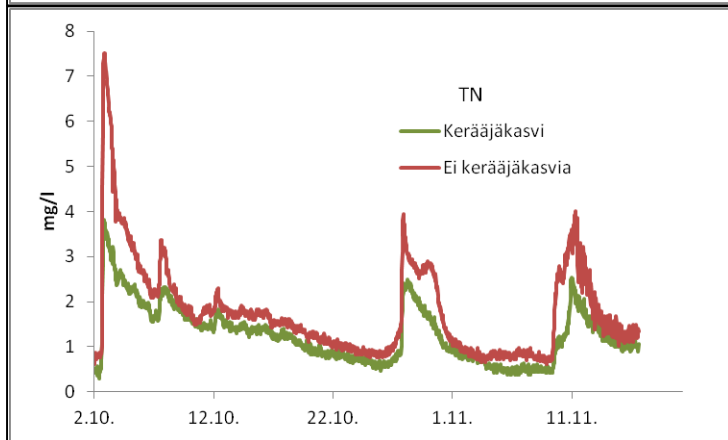

Kun pellot kevytmuokkauksen lisäksi jankkuroitiin, lisääntyi kiintoaine- ja fosforihuuhtouma noin kolmanneksella ja typen huuhtouma > 50 %

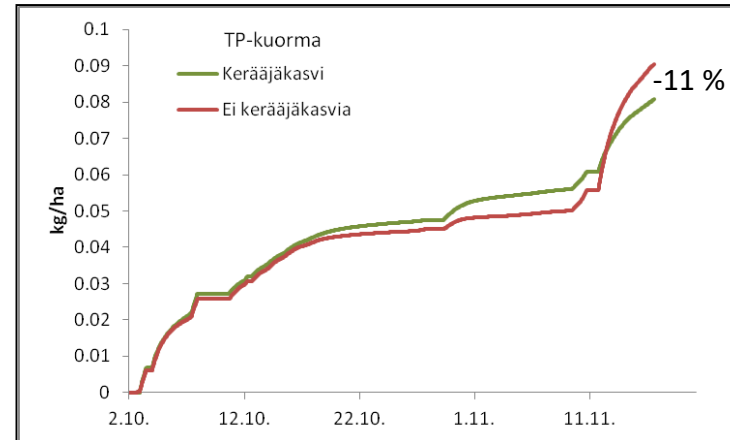
Kerääjäkasvin vaikutus ravinnehuuhtoumiin

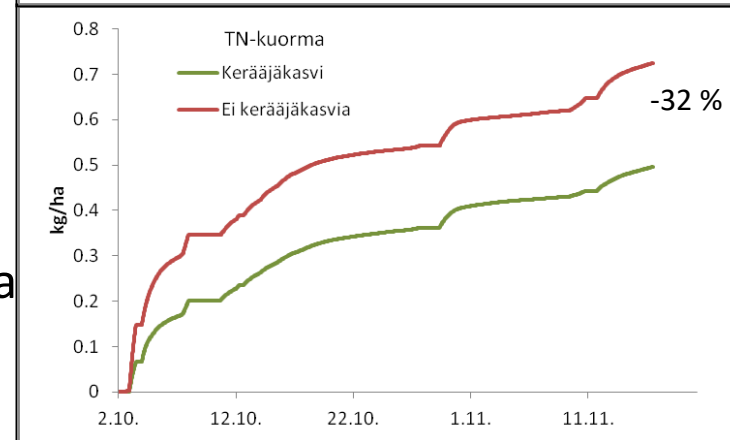
- TP-pitoisuus:
ei eroa

- TN-pitoisuus: 28 %
pienempi KK-lohkoilla

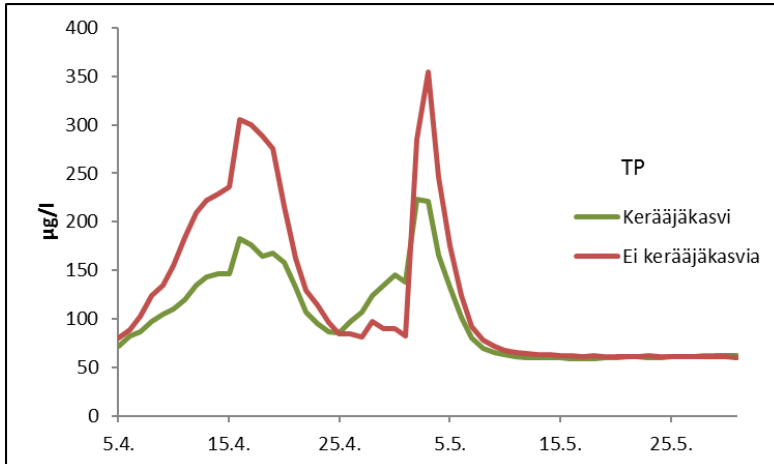
- TP-kuorma:
-11 %

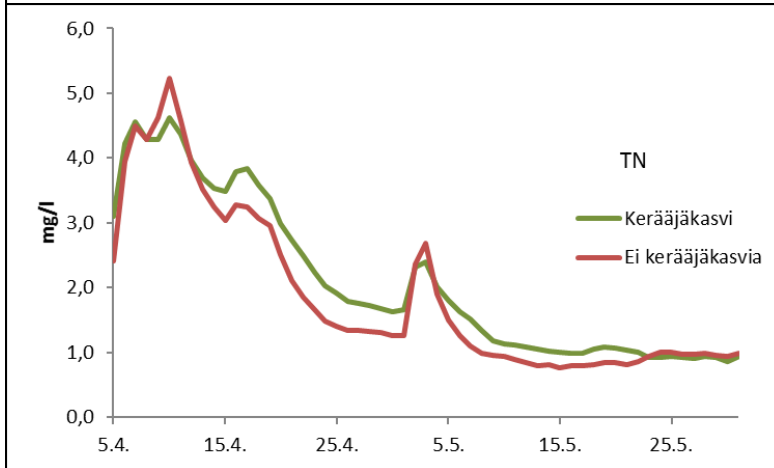
- TN-kuorma:
32 % pienempi
kerääjäkasvilohkoilla

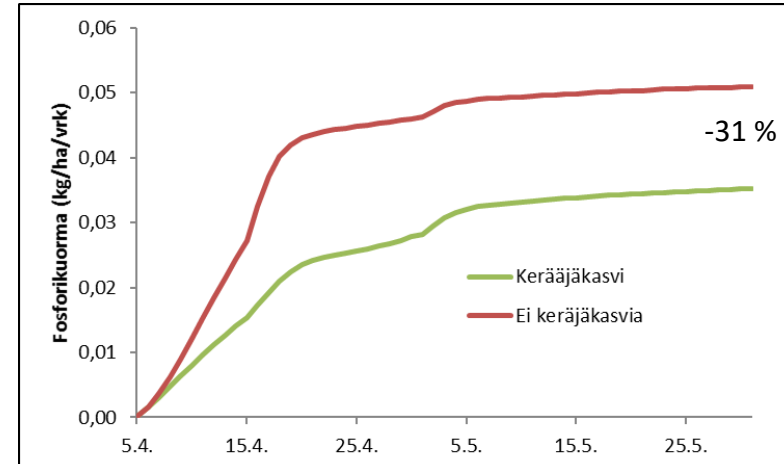
Kevät 2018: kerääjäkasvi/ei kerääjäkasvia

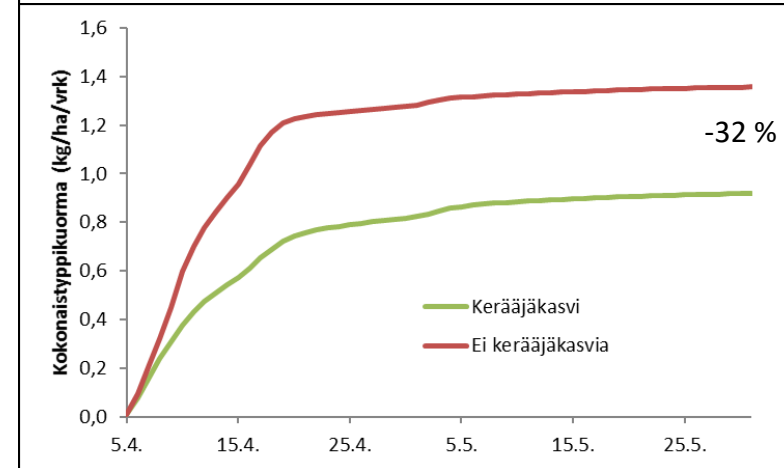
- TP-pitoisuus:
-18 % KK-lohkoilla

- TN-pitoisuus:
+10 % KK-lohkoilla

- TP-kuorma:
-31 %

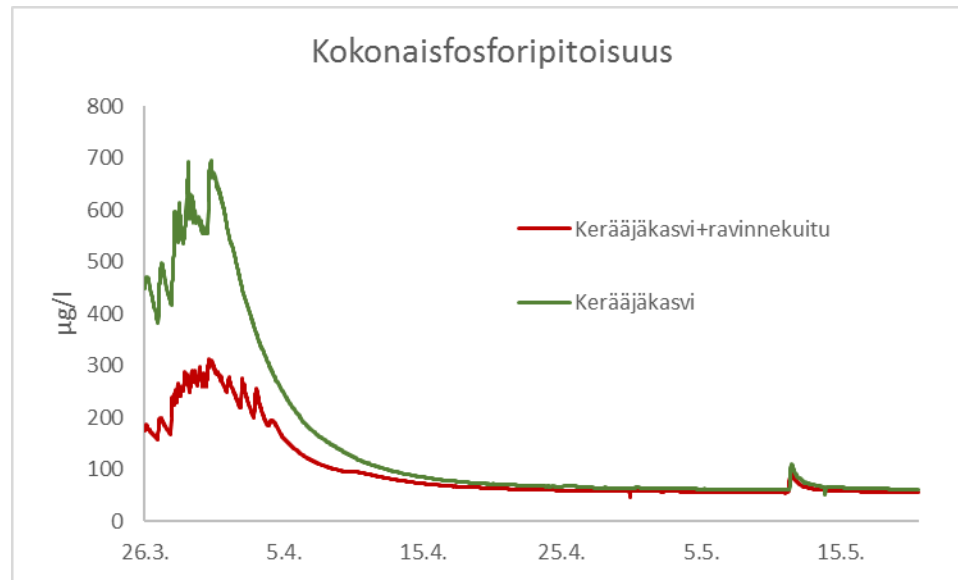
- TN-kuorma:
32 % pienempi
kerääjäkasvilohkoilla

Ravinnekuidun vaikutukset salaojahuuhtoumaan (syksy 2018)

- Kahdelle salaojatutkimuslohkolle levitettiin kalkkistabiloitua ravinnekuitua ~40 kuiva-ainetonna/ha syksyllä 2018
- Vähäsateinen kesä ja syksy 2018 vähensivät salaojahuuhtoumaa merkittävästi
- Lyhyen mittausjakson perusteella ravinnekuidun vaikutuksista saatiin suuntaa-antavia tuloksia
- Ravinnekuitu vähensi nitraattityyppipitoisuutta selvästi (63 %)
- Aluksi sameus oli korkeampi, mutta myöhemmin ei eroa
- DOC-pitoisuus korkeampi

Ravinnekuidun vaikutukset salaojahuuhtoumaan (kevät 2019)

Kokonaisfosforipitoisuus

KK+kuitu

98 µg/l

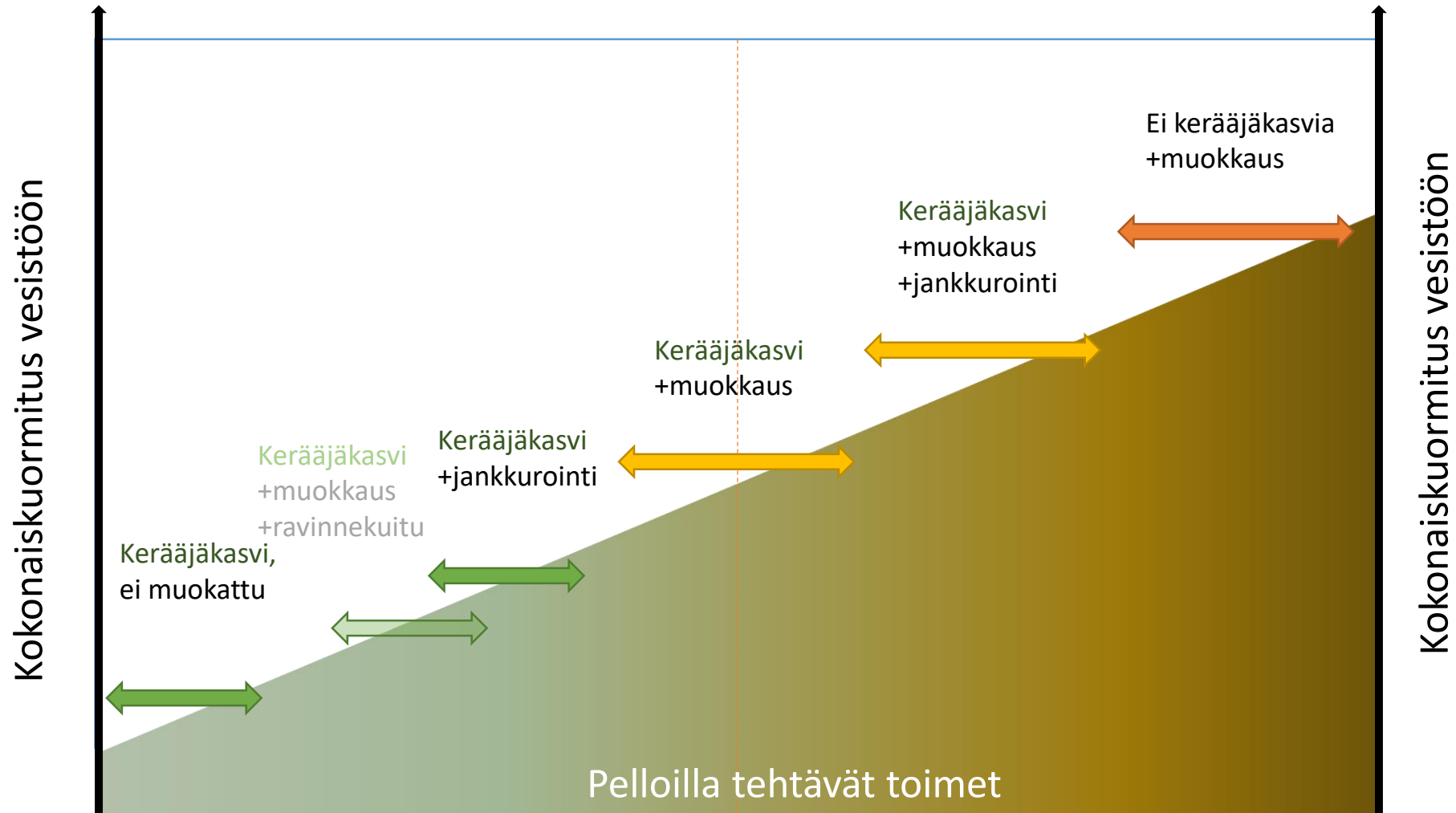
KK

153 µg/l

-36 %

Kerääjäkasvien ja pelloilla tehtävien toimien vaikutukset vesistökuormitukseen

Miten viljelijä voi seurata huuhtouman alkuperää?

Typpiliuskat salaojien nitraattipitoisuuden mittaamiseen

Mistä samea vesi tulee?

Lopuksi

- Maataloudesta tulevan kuormituksen vähentäminen oikeilla menetelmillä on tehokkainta vesiensuojelua (kasvipeite, kerääjäkasvit, kipsi, rakennekalkki, maanparannuskuidut) → parantavat myös maan rakennetta!
- Toimenpiteiden kohdentaminen laajoille peltopinta-aloille!
- Yksittäisen vesistön pysyminen hyvässä kunnossa saattaa olla kiinni hyvin pienestä muutoksesta ulkoisessa kuormituksessa
- Tilan palauttaminen taas vaatii suhteessa suurempia ponnisteluja ja ulkoisen kuormituksen voimakkaampaa vähentämistä
- Siksi jokainen, pieneltäkin tuntuva kuormitusta vähentävä toimi kannattaa (2 g fosforia → 1 kg levää)
- [Lepsämänjoen ajankohtainen veden laatu](#)

Kiitos!

pasi.valkama@vantaanjoki.fi

www.vantaanjoki.fi